

**Vývoj a struktura obyvatelstva v ORP
Broumov**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:
doc. Ing. Kristina Somerlíková, Ph.D.

Autor:
Pavčina Pitrmucová

Brno 2015

ZADÁNÍ

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Vývoj a struktura obyvatelstva v ORP Broumov** vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 20. května 2015

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Ing. Kristině Somerlíkové, PhD., vedoucí mé bakalářské práce, za její cenné rady, připomínky, poskytnuté informace a odborné vedení. Dále bych chtěla poděkovat rodině za podporu v průběhu celého studia.

Abstract

The main topic of my bachelor thesis is an evaluation of the development and structure of the population in the administrative district of the municipality with the extended province Broumov (here after ADMEP) during the period 2001–2013. On the basis data from CSO (Czech Statistical Office) the comparative analysis of selected indicators of the structure and dynamics of the population under the ADMEP and even in comparison with hierarchically higher territorial units (district, region, Czech republic) was realized. The prediction of the development until 2017 was determined by the extrapolation. The analysis confirmed the deteriorating composition of the population of the region and the continuing negative population development. Above all, there is a decrease in population both naturally and migration to its demographic aging expressed growing aging index and average age.

Keyword

Municipality with the extended province Broumov, demographic analysis, population structure, population dynamics, population development, comparison.

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na zhodnocení vývoje a struktury obyvatelstva ve správní oblasti obce s rozšířenou působností Broumov (dále SO ORP) v období let 2001–2013. Na základě dat ČSÚ byla provedena komparativní analýza vybraných ukazatelů struktury a dynamiky obyvatelstva v rámci SO ORP i v porovnání s hierarchicky vyššími územními jednotkami (okres, kraj, ČR). Predikce vývoje do roku 2017 byla stanovena pomocí extrapolace. Analýza potvrdila zhoršující se složení obyvatelstva regionu i pokračující nepříznivý populační vývoj. Především dochází k poklesu počtu obyvatel jak přirozenou cestou, tak i migrací, k jeho demografickému stárnutí vyjádřenému růstem indexu stáří i průměrného věku.

Klíčová slova

SO ORP Broumov, demografická analýza, struktura obyvatelstva, dynamika obyvatelstva, populační vývoj, komparace.

Obsah

1	Úvod a cíl práce	8
1.1	Úvod	8
1.2	Cíl práce a metodika	9
2	Literární přehled	12
2.1	Demografie	12
2.2	Zjišťování demografických dat	14
2.3	Demografická statika	17
2.3.1	Demografická struktura	17
2.3.2	Demografické stárnutí	20
2.3.3	Struktura podle kulturních znaků	21
2.3.4	Struktura podle socioekonomických znaků	22
2.4	Demografická dynamika	23
2.4.1	Přirozená měna	23
2.4.2	Mechanická měna	26
2.5	Statistika	27
2.5.1	Časové řady	27
2.5.2	Analytické vyrovnání časové řady	28
2.5.3	Extrapolace trendové složky	29
3	Charakteristika SO ORP Broumov	30
4	Praktická část	36
4.1	Historický vývoj obyvatelstva v SO ORP Broumov	36
4.2	Stav a struktura obyvatelstva v SO ORP Broumov	38
4.2.1	Struktura obyvatel podle věku a pohlaví	38
4.2.2	Struktura obyvatel podle rodinného stavu	43
4.2.3	Struktura obyvatel podle vzdělání	45
4.2.4	Struktura obyvatel podle národnosti	47
4.2.5	Struktura obyvatel podle náboženské víry	48
4.2.6	Struktura obyvatel podle ekonomické aktivity	49

4.3	Pohyb obyvatelstva v SO ORP Broumov.....	52
4.3.1	Porodnost.....	52
4.3.2	Úmrtnost.....	53
4.3.3	Přirozená měna.....	56
4.3.4	Migrace	57
4.4	Projekce vývoje počtu a struktury obyvatelstva v SO ORP Broumov	61
5	Diskuze	66
5.1	Shrnutí výsledků	66
5.2	Využití výsledků v praxi.....	68
6	Závěr	70
7	Seznam použité literatury	72
8	Seznam obrázků	79
9	Seznam tabulek	81
10	Seznam příloh	83
	Přílohy	85

1 Úvod a cíl práce

1.1 Úvod

Populace v České republice, tak jako v mnoha jiných vyspělých zemích světa, prochází v posledních letech rychlým vývojem a mnoha změnami z pohledu velikosti, pohlavní a věkové skladby, přirozeného a mechanického pohybu obyvatelstva, ale i z pohledu sociální struktury, vzdělanosti, ekonomické aktivity apod. Tyto demografické změny vyvolávají potřebu účinných zásahů do různých sfér života společnosti a kladou tak zvýšené nároky i na řízení a rozhodování veřejné správy, především v ekonomické, vzdělávací, zdravotní a sociální oblasti. Potřeba reagovat na současný populační vývoj zasahuje do všech úrovní státní a veřejné správy a je důležitá i pro nejnižší administrativní celky (okresy, města a obce). Hodnocení demografického vývoje se stává důležitým podkladem pro rozhodovací činnost a plánování strategických a rozvojových aktivit i na úrovni místních samospráv a regionálních sdružení.

Jako objekt svého zájmu jsem si zvolila správní obvod obce s rozšířenou působností Broumov (SO ORP Broumov), neboť k tomuto rodnému kraji mám osobní vztah. V některých případech bude oblast nazývána též jako Broumovsko. Již při absolvování bakalářské praxe na MěÚ v Meziměstí jsem si uvědomila, že demografická situace na Broumovsku není příznivá a dle mého názoru je jednou z významných příčin socioekonomické stagnace příhraničního regionu. Proto bych chtěla v této bakalářské práci vytvořit částečnou demografickou charakteristiku města Broumova a příslušných obcí a prezentovat tak aktuální stav a populační vývoj správního obvodu.

Bakalářská práce je členěna do několika kapitol a podkapitol. V úvodní části byly stručně specifikovány její důvody, záměr a cíle.

V kapitole Cíl práce a metodika jsou uvedeny zdroje použitých statistických dat a údajů a vysvětleny pracovní metody a nástroje (demografická analýza, komparace, časové řady, řetězové a bazické indexy).

Literární přehled představuje demografii jako vědní obor, vysvětleny základní demografické pojmy a popsány hlavní události a procesy demografické statiky a dynamiky. Tato část byla zaměřena na demografickou teorii podle odborné literatury, zejména s využitím citací z demografických publikací a učebnic od známých autorů R. Klufové, J. Langhamrové, K. Kalibové, F. Koschina, Z. Tarabové, J. Vystoupila a dalších. K řazení podkapitol jsem použila klasické členění a posloupnost demografických pojmů. Demografické teorii byl věnován širší prostor. Záměrem bylo pojmout vysvětlení celé problematiky tak, aby usnadnilo lepší pochopení a porozumění informací v praktické části.

Čtvrtá část práce představuje zájmové území správního obvodu obce s rozšířenou působností. Jednak formou stručného historického exkurzu a jednak formou geografické a socioekonomické charakteristiky správního města Broumova a přilehlého okolí.

Hlavní kapitola bakalářské práce prezentuje formou tabulek, grafů a hodnotícího textu výsledky analýzy jednotlivých demografických ukazatelů a zároveň slovně interpretuje zjištěné poznatky za sledované časové úseky. Dále bylo provedeno u vybraných dat porovnání s daty vyšších územních celků (okres Náchod, Královéhradecký kraj), v některých případech i s daty za celou Českou republiku. V závěru kapitoly jsou uvedeny výsledky krátkodobé projekce některých ukazatelů (predikce počtu obyvatel správní oblasti, počtu živě narozených a zemřelých, přistěhovalých a vystěhovalých) na období 2014–2017.

Závěrečná kapitola shrnuje všechny významné zjištěné poznatky a jejich význam pro danou oblast SO ORP Broumov. Dále uvádí některé možnosti využití demografické analýzy pro místní veřejnou správu.

1.2 Cíl práce a metodika

Hlavním cílem bakalářské práce je popsat a zhodnotit demografickou situaci v SO ORP Broumov z hlediska stavu a struktury obyvatelstva, z hlediska přirozeného a mechanického pohybu obyvatelstva za poslední desetiletí (v období 2001 až 2011, resp. 2013). Pozornost byla zaměřena na dílčí analýzu demografických jevů a procesů, konkrétně

z oblasti demografické statiky podle biologických znaků (věk, pohlaví), podle kulturních znaků (vzdělání, národnost, náboženská víra), podle socioekonomických znaků (rodinný stav, ekonomická aktivita) a z oblasti demografické dynamiky (porodnost, úmrtnost a migrace). K analytické činnosti se použila především veřejně dostupná statistická data z elektronické databáze ČSÚ za období 2001 a 2013 a údaje ze SLDB 2001 a 2011. V rámci jednotlivých ukazatelů budou provedeny výpočty základních charakteristik struktury a pohybu obyvatelstva.

Do samostatné kapitoly byla začleněna analýza historického vývoje počtu obyvatel SO ORP Broumov za období 1869–2011. Jako podkladový materiál byla využita data z Historického lexikonu obcí ČR 1869–2005 a ČSÚ.

Dalším záměrem práce bylo provedení komparace – porovnání vybraných ukazatelů struktury a populačního vývoje v hierarchii nadřazených územních celků (okres Náchod, Královéhradecký kraj, případně Česká republika). Smyslem bylo zjištění případných odlišností a společných tendencí demografického vývoje na Broumovsku.

Závěrečná krátkodobá projekce u vybraných demografických ukazatelů měla za úkol potvrdit předpokládané vývojové trendy vyplývající z hodnocení časových řad minulých let.

Pro účely demografické analýzy v praktické výsledkové části jsem vyhledala potřebná absolutní i analytická data z internetových publikací a databází Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ), resp. z Krajské správy ČSÚ v Hradci Králové.

Základem informací o demografické struktuře obyvatelstva a jejich změnách se staly výsledky sčítání lidu, domů a bytů (dále i SLDB), která naposled proběhla v letech 2001 a 2011. Vedle dat zjištěných sčítáním byly též použity intercenzální, většinou roční statistické bilance dat z oblasti demografické dynamiky, tj. údaje o narozeních, úmrtích a stěhování.

Hlavním podkladovým materiálem byly časové řady a statistická data za oblast Obyvatelstvo, získané především z Veřejné databáze, z Demografických ročenek správních obvodů obcí s rozšířenou působností, okresů, krajů a ČR, z Databáze demografických

údajů za obce ČR, z databáze MOS (městská a obecní statistika), z Malého lexikonu obcí ČR apod. Při sepisování podkapitoly o historickém vývoji obyvatelstva jsem mimo jiné pracovala s daty z Historického lexikonu obcí ČR za roky 1869–2005.

Metodický postup práce se skládal z několika etap, od počátečního vyhledávání a sběru potřebných dat a jejich seřídění až po následnou analýzu a vyhodnocení. Záměrem práce bylo využít především jednoduché analytické a popisné metody, které umožní lepší pochopení řešené problematiky. Často je využívána forma tabulek, grafů nebo map, která přispívá k lepšímu porovnání vývoje hodnot nebo jejich prostorové diferenciaci. Demografická analýza se zaměřuje na zpracování statistických dat, výpočty základních analytických ukazatelů a jejich časovou a prostorovou komparaci.

Vývoj počtu obyvatel v obcích a SO ORP Broumov je vedle časové řady absolutních dat hodnocen pomocí bazických a řetězových indexů. *Bazický index* je konstruován jako podíl počtu obyvatel sledovaného roku k počtu osob ve výchozím roce 1869 násobený 100 a udává se v procentech. *Řetězový index* poměří počet obyvatel ve sledovaném roce k počtu osob v roce předcházejícím vynásobený 100 a vyjadřuje se v procentech.

Za základ rozboru dat u stavu, pohlavní a věkové struktury obyvatelstva a dynamiky obyvatelstva jsem stanovila ve většině případů časové období 2001–2013. V některých případech bylo posuzováno i období kratší nebo jen konečný rok období, tj. rok 2013. U zbývajících ukazatelů struktury obyvatelstva jsem převážně vycházela a porovnávala data ze SLDB 2001 a 2011. Prvotním záměrem bylo jednotlivé demografické jevy a procesy hodnotit jednak za SO ORP Broumov celkem. U vybraných ukazatelů byla provedena komparace správního obvodu s administrativně nadřizenými územními jednotkami (okres Náchod, kraj Královéhradecký, Česká republika).

Jednotlivé výstupy jsou popsány slovním hodnocením. Komentáře doplňují související tabulky a grafy, které jsou zčásti zařazeny do textu bakalářské práce a zčásti uvedeny v příloze.

2 Literární přehled

2.1 Demografie

Lidské populace jsou objektem studia mnoha vědních oborů, z nichž každý zkoumá populaci z jiného úhlu pohledu. Demografie jako jediný vědní obor se zabývá reprodukci obyvatelstva. Její význam v posledních letech roste v souvislosti s rychlým demografickým vývojem a s mnoha změnami z hlediska velikosti, pohlavní a věkové skladby, ale i vzdělanosti, sociální struktury apod. Tyto změny se v mnoha aspektech promítají také do potřeb společnosti a kladou tak zvýšené nároky na veřejnou správu.

Název demografie pochází z řečtiny a vznikl spojením dvou slov *démos* (lid) a *grafem* (psát, popisovat). Zjednodušeně řečeno, jedná se o popis lidu, resp. lidstva. Existuje celá řada různých obecných definic pojmu demografie. Např. Kalibová (2001, s. 5) uvádí, že „jde o vědní obor, který se zabývá studiem lidských populací a podmíněnostmi tohoto procesu“. Jurčová, Meszaroš a Vaňo (2000, in Klufová, Poláková, 2010 s. 19) charakterizují demografii jako „vědní disciplínu, která se zabývá reprodukcí lidských populací, která má svoji biologickou a společenskou stránku“. Dle Klufové, Polákové (2010, s. 9) je demografie definována jako „studium lidských populací: jejich velikostí, struktury a rozmístění, stejně tak jako příčin a následků změn těchto charakteristik“. Jako věda o lidské populaci (obyvatelstvu) objasňuje teorii a používané pojmy, popisuje demografickou skutečnost. Pomocí demografické statistiky analyzuje demografickou situaci. Demografie je zároveň vědou interdisciplinární, na rozhraní přírodních a společenských věd, neboť úzce navazuje na další obory jako je sociologie, geografie, ekonomie, lékařské vědy apod.

Demografie se zabývá demografickou (populační) reprodukcí, kterou lze charakterizovat jako neustálou obnovu populací v důsledku probíhajících procesů rození a umírání. Obsahově odlišným termínem je demografický (populační) vývoj, který v sobě zahrnuje demografickou reprodukci a také prostorovou mobilitu obyvatelstva neboli stěhování.

Objektem demografického studia jsou lidské populace, což jsou soubory lidí, mezi nimiž dochází k demografické reprodukci. Někdy se tento pojem překrývá s pojmem oby-

vatelstvo, které se v demografii považuje za soubor lidí žijících na určitém území – státu, kraje, města (Vystoupil, Tarabová, 2004, s. 6).

Jako *předmět* zkoumání demografie uvádí Langhamrová, Kačerová (2008, s. 6) populační jevy (události) a procesy související s reprodukcí obyvatelstva. Při reprodukci dochází ke změnám stavu obyvatelstva daného počtem, strukturou a rozmístěním. Těmto změnám se říká pohyb obyvatelstva (měna). Rozlišuje se:

- pohyb přirozený (přirozená obnova obyvatelstva na základě narozených a zemřelých),
- pohyb mechanický (zahrnuje prosté stěhování obyvatelstva),
- pohyb sociální (změny v sociální struktuře populace).

Demografie čerpá údaje z demografické statistiky. Demografická statistika se dělí na demografickou statiku, která studuje stav a strukturu obyvatelstva a demografickou dynamiku, která se věnuje pohybu obyvatelstva (Langhamrová, Kačerová, 2008, s. 6).

Základní demografická data se získávají z výsledků sčítání lidu, evidence přirozené měny, evidence migrací, z různých výběrových šetření či registrů obyvatelstva. Jsou to např. celkový počet obyvatel, celkový počet mužů a žen, počet zemřelých, narozených, rozvodů, sňatků apod. Tyto absolutní údaje se vzájemně poměřují a počítají se relativní čísla (tzv. analytická data), která se dle způsobu výpočtu označují jako ukazatele, míry, kvocienty a indexy. Rozlišujeme 3 druhy analytických dat:

a) Poměrná čísla extenzitní – ukazatele

Porovnávají se dva stejnorodé absolutní údaje ve stejném časovém okamžiku a ve shodném prostorovém vymezení. Vypočtené relativní číslo určuje strukturu daného celku a je obvykle vyjádřeno v procentech (např. koeficient feminity udává procento žen v populaci).

b) Poměrná čísla intenzivní – míry, kvocienty

Představitelem tohoto typu relativních čísel je míra. Při výpočtu měř je počet jednotek ve jmenovateli udáván v tzv. středním stavu obyvatel (např. hrubá míra porodnosti udá-

vá počet živě narozených na 1 000 obyvatel středního stavu). Mezi poměrná čísla intenzitní se řadí také kvocienty. Příkladem je kvocient kojenecké úmrtnosti, kde počet zemřelých v dokončeném věku 0 je vztažen k výchozímu počtu živě narozených, nikoliv ke střednímu stavu žijících v dokončeném věku 0.

c) *Poměrná čísla srovnávací – indexy*

V tomto případě se porovnávají dvě stejnorodá nebo různorodá absolutní čísla, která spolu buď nesouvisí časově, nebo nejsou stejně prostorově vymezena. Například index rozvodovosti dává do vztahu počet rozvodů a počet sňatků v daném roce, což jsou dva nestejnorodé údaje, vzájemně spolu bezprostředně nesouvisející. Indexy se často také používají k charakteristice různých vývojových trendů (Kalibová, 2001, s. 13).

Numerické charakteristiky demografických vlastností a procesů nazýváme *demografickými ukazateli* (Klufová, Poláková, 2010, str. 37).

Základní charakteristikou pohybu obyvatelstva je pro demografickou statistiku *absolutní počet* narozených, zemřelých, sňatků, rozvodů, potratů, přistěhovalých, vystěhovaných. Absolutní počty událostí nelze vždy použít pro srovnání populací v čase či prostoru. Proto se pracuje i s relativními ukazateli. Základním ukazatelem je pak ukazatel obecná (hrubá) míra a specifická míra (míra podle věku).

Obecná (hrubá) míra se v demografické statistice vypočítá jako počet demografických událostí (sňatků, rozvodů, narození, potratů, zemřelých, stěhování), připadajících na 1 000 obyvatel středního stavu.

Specifické míry intenzity dané události podle věku vyjadřují počet demografických událostí na 1 000 obyvatel středního stavu v konkrétním věku (tj. jednotce věku nebo věkové skupině). Tyto míry se obvykle počítají odděleně pro obě pohlaví. Specifické míry a jejich úroveň se s věkem mění a mají tudíž různé hodnoty pro různé věkové skupiny.

2.2 Zjišťování demografických dat

Demografické údaje (data) jsou v zásadě dvojího typu: jednak informace o stavu, jednak o pohybu.

Stavem se rozumí velikost populace (tj. počet členů populace) a její strukturu podle pro demografii zajímavých znaků k určitému časovému okamžiku. Údaje o stavu se získávají soupisem obyvatelstva nebo sčítáním lidu, jejichž cílem je zjistit, kolik v daném území žije osob a některé jejich znaky (Koschin, 2005, s. 11).

Pohybem pak rozumíme pro demografii zajímavé události, které v populaci (obyvatelstvu) nastanou během určitého časového intervalu (zpravidla jednoho roku) a které přímo souvisejí s reprodukcí obyvatelstva. Jedná se o narození, úmrtí, sňatek, rozvod a přestěhování. Místo pohyb se užívá jako synonyma i termín měna. Pro pořizování a vedení záznamů o prvních čtyřech událostech se používá termín evidence přirozené měny a pro přestěhování pak termín evidence migrace (Klufová, Poláková, 2010, s. 28).

Ke studiu demografických jevů a procesů je zapotřebí značné množství demografických informací. Vystoupil, Tarabová (2004, s. 15) rozlišují v podstatě pět typů statistického popisu, které jsou pramenem demografických a geodemografických dat:

- Sčítání lidu,
- Běžná evidence přirozené měny včetně některých dalších jevů,
- Běžná evidence migrací,
- Populační registr,
- Zvláštní šetření (např. populačního klimatu).

Některé odborné literární zdroje uvádějí i další prameny statistických dat, jako např. evidenci nemocnosti, historické prameny a jiné.

Sčítání lidu (census) je organizovaná statistická akce sběru, uspořádání, zhodnocení, analýzy a publikace demografických, ekonomických a sociálních údajů, týkajících se v určené době všech osob v zemi. Sčítání lidu by mělo zahrnout v rozhodném okamžiku všechny osoby na daném území přítomné, bydlící nebo oboje (Vystoupil, Tarabová, 2004, s. 18).

Základní informace jsou o pobytu. Mezi zjišťované informace patří samozřejmě i osobní údaje, jako jsou pohlaví, věk a rodinný stav. Další skupinu údajů tvoří údaje o domácnosti a o rodině. Dále se zjišťuje ještě občanství, národnost (je deklaratorní), jazyk,

vzdělání a náboženství. Poslední skupinu tvoří údaje ekonomického charakteru: ekonomická aktivita, místo práce, druh vykonávané práce, postavení v zaměstnání a odvětví (Koschin, 2005, s. 12).

Záznamy o přirozeném pohybu zahrnují jak evidenci narození a úmrtí, tak i dalších demografických událostí významných pro demografickou reprodukci (sňatek, rozvod, potrat). Narození, úmrtí a sňatky se v řadě zemí registruje v matrikách, které jsou zpravidla vedeny odděleně. Zvláště jako kniha (matrika) narození, úmrtí a sňatků.

Registraci narození, úmrtí a sňatků provádějí matriční úřady, rozvodů příslušné soudy a potratů zdravotnická zařízení (statistická hlášení). V Československu byly povinné civilní matriky zavedeny od 1. 1. 1950, do té doby plnily tuto funkci i matriky státem uznávaných církví (Vystoupil, Tarabová, 2004, s. 22).

Evidence stěhování (migrace) je vedena odděleně pro vnitrostátní (vnitřní) a zahraniční (vnější) migraci. Ve většině zemí se evidence týká pouze zahraniční migrace. V Československu byla přímá evidence vnitrostátního stěhování zavedena na základě povinného hlášení trvalého pobytu a je evidována od roku 1950. Evidenci vystěhovalců do zahraničí provádí od roku 1968 oddělení pasů a víz (Vystoupil, Tarabová, 2004, s. 22).

Populační registry spočívají v průběžné registraci obyvatel daného státu. Každý jednotlivec je do registru zařazen pod svým rodným číslem (při narození) a jeho údaje jsou průběžně doplňovány převáděním vybraných záznamů z evidence přirozeného pohybu (např. sňatek, narození dítěte) a z evidence stěhování. Centrální registr občanů existuje v Československu od 1. 11. 1980 (Vystoupil, Tarabová, 2004, s. 23).

Zvláštní (výběrová) šetření se týkají pouze vybraného souboru obyvatel. Jde zpravidla o jednorázové akce sloužící k doplnění nebo aktualizaci dat ze sčítání lidu a evidence obyvatelstva. Z opakovaně prováděných výběrových šetření mají velký význam *mikrocensy*, které slouží k aktualizaci některých dat ze sčítání lidu, zejména ve vztahu k životní úrovni obyvatelstva (Vystoupil, Tarabová, 2004, s. 23).

2.3 Demografická statika

Charakteristickým znakem pro demografii je struktura obyvatelstva. Strukturou obyvatelstva se rozumí složení obyvatelstva podle různých demografických, sociálních nebo ekonomických kategorií, např. podle biologických, kulturních a socioekonomických znaků populace. Za základní kritérium pro sledování struktury obyvatelstva jsou považovány biologické znaky – pohlaví a věk. Do bakalářské práce bylo vybráno hodnocení i podle dalších kritérií, a to podle vzdělání, národnosti, náboženské víry, rodinného stavu a ekonomické aktivity. Struktura je uváděna v absolutních nebo v relativních číslech a sleduje se v různých kombinacích podle územního členění na kraje, okresy, města, obce, resp. za celou Českou republiku (Langhamrová, 2007, s. 9).

2.3.1 Demografická struktura

Langhamrová, Kačerová (2008, s. 24) uvádějí, že věková a pohlavní struktura (tzv. *demografická struktura*) je základní charakteristikou obyvatelstva. Tyto kategorie se běžně používají jako primární třídící znaky souborů obyvatelstva ve statistikách a sociologických výzkumech.

Pohlaví (muž nebo žena) náleží vedle věku mezi nejzákladnější biosociální charakteristiky každého lidského jedince. Z hlediska demografické struktury je nejdůležitější poměr pohlaví neboli proporce mužů a žen (Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009, s. 82–83).

Zastoupení mužů a žen v populaci se v průběhu života mění a především závisí na třech typech procesů:

- Strukturu obyvatelstva ovlivňuje fakt, že se rodí více chlapců než děvčat. Index maskulinity při narození dosahuje prakticky ve všech zemích hodnot v rozmezí 104-107 chlapců na 100 děvčat.
- Druhým procesem je rozdílná úmrtnost mužů a žen. V demograficky vyspělých zemích je skoro ve všech věkových skupinách vyšší intenzita úmrtnosti mužů než žen (tzv. *mužská nadúmrtnost*). Ženy se obvykle dožívají vyššího věku a poměr mužů a žen v populaci se s přibývajícím věkem mění ve prospěch žen.

- Dalším procesem ovlivňujícím zastoupení mužů a žen v populaci je migrace, tj. prostorové stěhování obyvatelstva (Kalibová, 2001, s. 17).

Strukturu obyvatelstva podle pohlaví můžeme hodnotit podle různých ukazatelů, z nichž nejdůležitější jsou:

- *Koeficient maskulinity*, který nám udává podíl mužů v populaci (střední stav), obvykle udávaný v procentech,
- *Koeficient feminity* – podíl žen v populaci (střední stav) udávaný v procentech,
- *Index maskulinity* – vyjadřuje počet mužů připadajících na 1 000 žen v populaci,
- *Index feminity* – počet žen připadajících na 1 000 mužů v populaci (Klufová, Poláková, 2010, s. 59).

Veselá (2001b, s. 27–28) uvádí, že podíl mužů a žen žijících v populaci závisí především na poměru pohlaví živě narozených dětí a na pohlaví zemřelých, na poměru pohlaví přistěhovalých a vystěhovalých osob. Mladší věkové skupiny se vyznačují převahou mužů (chlapců), s přibývajícím věkem se podíl vyrovnává a poté stoupá zastoupení žen. Okolo 30. roku života je v ČR zhruba stejný počet mužů a žen, kdežto ve věku nad 70 let je již počet žen zhruba dvojnásobný.

Věk je nejčastěji používaným a nejvýznamnějším demografickým znakem. Věkové složení populace rozhoduje do značné míry i o procesech přirozené reprodukce (o porodnosti, úmrtnosti, sňatečnosti, potratovosti apod.).

Třídění obyvatelstva podle věku se provádí podle věkových jednotek, jednoletých, nejčastěji však podle pětiletých věkových skupin. V praxi se využívají často také další věkové kategorie:

Z pohledu demografické reprodukce (podle biologického kritéria) se věková struktura člení:

Na dětskou složku	(věk 0 – 14 let)
Na reprodukční složku	(věk 15 – 49 let)
Na postreprodukční složku	(věk 50 a více let)

Reprodukční složku, která je definována jako *rodivý věk žen*, tvoří zhruba polovina početního stavu jednotlivých populací.

Podle zastoupení dětské a postreprodukční složky v populaci rozlišujeme 3 typy věkových struktur:

- Progresivní typ – v populaci výrazně převažuje dětská složka nad postreprodukční (vyznačuje se v podstatě početním růstem populace),
- Stacionární typ – dětská a postreprodukční složka jsou téměř v rovnováze, početní stav populace v dlouhodobém pohledu zůstává konstantní,
- Regresivní typ – dětská složka nedosahuje úrovně složky postreprodukční, početně ji nenahrazuje a v dlouhodobém horizontu dochází ke snižování početního stavu populace (pokud vyloučíme vliv migrace), (Kalibová, 2001, s. 18).

Dalším hojně frekventovaným členěním je rozdělení věkové struktury podle hlediska ekonomické aktivity obyvatelstva. V tomto případě populaci dělíme na:

- složku dětskou (0 – 14 let),
- složku produktivní (15 – 59 let),
- složku postproduktivní (60 let a více).

Rozpětí věkových složek je v jednotlivých zemích odlišné a závislé zejména na délce povinné školní docházky, na časovém vstupu do ekonomické aktivity a na věku odchodu do důchodu. Složku produktivní považujeme za ekonomicky aktivní a složky dětské a postproduktivní za ekonomicky závislé části populace (Kalibová, 2001, s. 19). Demografická statistika v ČR v současné době používá vzhledem k postupnému prodlužování věku odchodu do důchodu věkové skupiny 15–64 let a 65 a více let.

Pro grafické znázornění věkové struktury se používá tzv. věková pyramida, kde osa věku histogramu pro muže je postavena proti ose věku histogramu pro ženy. Použije-li se místo histogramu polygonu, dostaneme strom života (Vystoupil, Tarabová, 2004, s. 33).

Věková struktura obyvatelstva České republiky je značně nepravidelná, rozkolísaná, což s sebou zákonitě přináší nepravidelné nároky na zdravotnictví, školství, bytovou výstavbu, zaměstnanost, sociální a důchodovou politiku apod. Pro současnou ČR je typický tzv. regresivní typ populace, kde dětská složka populace početně nenahrazuje nejstarší věkové skupiny. (Langhamrová, 2007, s. 17–18).

2.3.2 Demografické stárnutí

Langhamrová, Kačerová (2008, s. 24) zdůrazňují, že každá populace postupně prodělává přechod od progresivního typu k typu regresivnímu. Tento proces se v demografii nazývá demografické stárnutí obyvatelstva. Pro určení míry stárnutí populace se používá tzv. *index stáří*. Je to relace mezi složkou postreprodukční a složkou dětskou. V našem případě udává počet osob starších 50 let na 100 osob ve věku 0–14 let (na rozdíl od ČSÚ, který v současnosti považuje za nejstarší generaci – postreprodukční až osoby od 65 let věku).

Mezi jiné vhodné ukazatele stáří populace zařazujeme:

- *průměrný věk*, který se vypočítává jako vážený průměr počtu roků, které prožili příslušníci dané populace,
- *mediánový věk*: věk, který rozděluje populaci na dvě stejné početné části,
- *modální věk*: věk, kterého v daný okamžik dosáhlo nejvíce lidí v populaci (Klufová, Poláková, 2010, s. 62–65).

Další vybrané demografické ukazatele související se stářím populace vychází z členění podle ekonomické aktivity obyvatelstva:

- *index ekonomického zatížení* – počítá se jako podíl součtu populace dětské a postproduktivní na 100 osob populace produktivní,
- *index ekonomické závislosti mladých I.* – počítá se jako poměr dětské složky populace na 100 osob produktivní složky populace,
- *index ekonomické závislosti starých II.* – jedná se o podíl postproduktivní složky populace na 100 osob populace produktivní (Klufová, Poláková, 2010, s. 66–67).

Dlouhodobý úbytek počtu narozených dětí a vzestup počtu starších osob prohlubuje již tak probíhající proces stárnutí populace ČR. Deformace věkové struktury se postupně přesouvají do vyššího věku, a dávají tak podněty nejenom pro sociální politiku. Znalosti současných i budoucích změn ve věkové struktuře jsou důležité nejenom pro vlastní demografický vývoj, ale i pro sociální a ekonomický vývoj České republiky (Langhamrová, Kačerová, 2008, s. 27).

2.3.3 Struktura podle kulturních znaků

Mezi nejdůležitější kulturní znaky patří diference vzdělanostní, národnostní a náboženská. *Vzdělání* charakterizuje kulturní úroveň populace. Významným ukazatelem ve vyspělých zemích je stupeň dosaženého vzdělání.

Hübelová (2013, s. 7–9) dělí populaci do těchto vzdělanostních kategorií: *bez vzdělání, základní, odborné (i učňovské), středoškolské a vysokoškolské*. Jako další důležité ukazatele uvádí obor dosaženého vzdělání a kvalifikace.

Při analýze vzdělanostní diference obyvatelstva se vychází z nejvyššího dosaženého školního vzdělání jednotlivců zpravidla starších 15 let (věk ukončení povinné školní docházky).

V průběhu několika posledních desetiletí se zvyšuje dostupnost studia na nejvyšších stupních vzdělání. Postupně roste počet studentů na vyšších odborných a vysokých školách. Tím se také mění vzdělanostní struktura obyvatelstva. Např. v roce 1950 mělo v ČR vysokoškolské vzdělání jen 1 % osob starších 15 let, tak v roce 1980 již 5,0 % a v roce 2001 celkem 8,9 % obyvatel starších 15 let. V porovnání s vyspělými zeměmi je však dosažená úroveň stále nedostatečná (Vystoupil, Tarabová, 2004, s. 47–48).

Národnost označuje příslušnost obyvatel k určitému národu. Národ je definován jako relativně stabilní společenství lidí, které je charakterizované společnou řečí, společným územím, určitou jednotou hospodářského života, společnou, relativně jednotnou kulturou, tradicí, psychikou. Národnostní menšina je skupina obyvatelstva žijící v určité zemi a liší se svou národností od většiny obyvatelstva. O etnické skupině se většinou mluví

v případech, kdy se jedná o skupinu romského obyvatelstva. Česká populace je relativně národnostně jednolitá s převahou českého obyvatelstva (Veselá, 2001a, s. 49–51).

Pojem *náboženství* označuje ucelený systém náboženských názorů, k němuž se svou individuální vírou hlásí větší počet obyvatel. V jednom státě či národě může existovat vícero náboženství či církví. Informace o složení obyvatelstva podle náboženství vychází většinou z výsledků sčítání lidu (Vystoupil, Tarabová, 2004, s. 49).

Jednotlivé náboženské systémy (např. křesťanství, islám apod.) ovlivňují chování svých příznivců rozdílnostmi či specifickými světovými názory a morálními zásadami, což se projevuje i v procesech demografické reprodukce (plodnost, úmrtnost, uznání interrupcí, rozvodovost).

2.3.4 Struktura podle socioekonomických znaků

Socioekonomické kritérium analyzuje obyvatelstvo podle třídní a sociální příslušnosti, podle stupně ekonomické aktivity, podle příslušnosti k hospodářským odvětvím, podle povolání, kvalifikace a jiné (Klufová, Poláková, 2010, s. 68).

Bakalářská práce se zaměřuje na členění obyvatelstva podle rodinného stavu a podle ekonomické aktivity.

Struktura obyvatelstva podle *rodinného stavu* patří také k základním charakteristikám populace. Rodinný stav je znakem sociálně právním.

Podle rodinného stavu dělíme obyvatelstvo starší 15 let na:

- svobodné,
- ženaté a vdané,
- rozvedené,
- ovdovělé.

Tyto skupiny třídíme dále často podle pohlaví a věku. Počet a věk vdaných žen do značné míry určují objem přirozené reprodukce (Veselá, 2001a, s. 32).

Podle *ekonomické aktivity* rozdělujeme obyvatelstvo do dvou skupin:

- ekonomicky aktivní,
- ekonomicky neaktivní.

K dalším ekonomickým znakům obyvatelstva můžeme řadit např. registrovanou míru nezaměstnanosti (v %) nebo počty osob zaměstnaných a nezaměstnaných atd. (Hübelová, 2013, s. 10). Při studiu ekonomické diferenciaci lidí čerpáme většinou z informací ze sčítání lidu.

Početnost ekonomicky aktivních osob je velmi důležitý pro hospodářský vývoj státu. V posledních desetiletích roste počet osob neaktivních, především nepracujících důchodců a na ekonomické aktivitě a produktivitě zbylé části populace tedy z velké části závisí prosperita země a její budoucí životní úroveň.

2.4 Demografická dynamika

Demografická dynamika se zabývá demografickými a geodemografickými procesy, tj. procesy přirozené reprodukce a mechanickým pohybem obyvatelstva. Za procesy přirozené reprodukce (měny) se považují procesy rození, umírání a další související pohyby ve společnosti, jako např. sňatečnost, potratovost, rozvodovost apod. Pod mechanickým pohybem (měnou) se rozumí prostorová migrace (stěhování) obyvatelstva (Veselá, 2001b, s. 5). Jak uvádí Kalibová (2001, s. 34), pokud se při zkoumání populace neuvažuje s migrací, jedná se o uzavřenou populaci. Noví členové uzavřené populace jsou pouze produktem členů žijících, jedná se o přirozenou obnovu populace rozením a umíráním neboli přirozenou reprodukci, označovanou též jako reprodukce demografická. Pokud se zkoumání zabývá populací včetně migrace, mluví se o populaci otevřené a o *populačním vývoji*.

2.4.1 Přirozená měna

Nejjednodušším sledovaným ukazatelem přirozené reprodukce je přirozený přírůstek, resp. v případě jeho záporné hodnoty přirozený úbytek. *Přirozený přírůstek* se vyjadřuje absolutním číslem a jde o rozdíl mezi počtem živě narozených a zemřelých za určité časové období.

Pro charakteristiku úrovně přirozené reprodukce se používá *hrubá míra přirozeného přírůstku*, kdy absolutní přírůstek je vztažen ke střednímu stavu obyvatelstva ve sledovaném časovém úseku, nejčastěji roce.

Hrubá míra přirozeného přírůstku (HMPP) dosahuje v současné době nejvyšších hodnot v rozvojových zemích (až 35 promile). Současný demografický vývoj v zemích Západní Evropy směřuje spíše k záporným hodnotám ukazatele (Kalibová, 2001, s. 34).

Proces rození je vedle procesu úmrtnosti základní složkou demografické reprodukce. Nejjednodušším ukazatelem úrovně porodnosti je *hrubá míra celkové porodnosti*. Počítáme ji jako poměr počtu všech narozených (N) ku střednímu stavu obyvatelstva (P) ve vymezeném období. Vyjadřuje se převážně v promilích. Hrubá míra porodnosti je však jako jiné hrubé míry málo vhodným ukazatelem k hlubší analýze porodnosti. Její hodnota je ovlivňována minulým vývojem, zejména úmrtností, porodností, migrací.

V praxi se proto používá ukazatel *obecné míry plodnosti*. Je definován jako poměr počtu živě narozených na 1 000 žen v reprodukčním věku (15–49 let) (Vystoupil, Tarabová, 2004, s. 81).

Populační prognóza České republiky není příznivá. Porodnost je trvale na velice nízké úrovni. Pokračuje dlouhodobý trend snižování počtu narozených dětí. Dochází k odkládání narození dítěte do vyššího věku. Plodnost je trvale pod zachovnou hranicí prosté reprodukce, což má za následek další prohlubování stárnutí populace (Langhamrová, Kačerová, 2008, s. 27). Tuto skutečnost potvrzuje i Veselá (2001b, s. 19), která uvádí, že úhrnná plodnost žen je v ČR již od počátku 80. let minulého století pod hranicí prosté reprodukce, vyžadující nejméně 2,1 dětí na 1 ženu.

Úmrtnost (mortalita) je vedle porodnosti jedna ze dvou základních složek demografické reprodukce. Kalibová (2001, s. 21) k tomu dodává, že demografie se zajímá o úmrtí jako o *hromadný jev*, neboť zkoumá proces jako vymírání určité populace. Klufová, Poláková (2010, s. 76) ve své publikaci konstatují, že úmrtnost je zároveň jedním z klíčových demografických procesů a doplněna nemocností i jedním z hlavních ukazatelů vypovídajících o zdravotním vztahu populace.

Při sledování úmrtnosti se vychází z absolutního počtu zemřelých členěných dále podle pohlaví, věku, příčin smrti apod. Kromě těchto absolutních ukazatelů, které nejsou příliš vhodné ke srovnávání v čase a v prostoru, se využívají další ukazatele:

Obecná (hrubá) míra úmrtnosti nám udává počet zemřelých osob v kalendářním roce připadající na 1 000 obyvatel středního stavu (v promilích). Je to ukazatel závislý na věkové struktuře obyvatelstva, proto není příliš vhodný pro srovnávání v čase ani v prostoru. K odstranění vlivu věkové struktury je nutno aplikovat metodu standardizace.

Specifické míry úmrtnosti jsou míry, které udávají počet zemřelých v dokončeném věku x let na 1 000 obyvatel ve věku x . Pro srovnání je lze využít, ale ukazatelů je mnoho.

Při sledování intenzity úmrtnosti dle věku pozorujeme relativně vysokou úroveň úmrtnosti na počátku života. Proto je mimořádná pozornost věnována statistice úmrtnosti dětí v prvním roce života, zejména těmto ukazatelům:

Kojenecká úmrtnost (kvocient) udává počet zemřelých dětí do jednoho roku života připadající na 1 000 živě narozených dětí v témže roce.

Novorozenecká úmrtnost (kvocient) je počet dětí zemřelých během prvních 28 dnů života za jeden kalendářní rok na 1 000 živě narozených dětí (Langhamrová, Kačerová, 2008, s. 29).

Nejpřesněji charakterizují úmrtnostní poměry tzv. úmrtnostní tabulky. Sestavují se zvláště pro muže a zvláště pro ženy. Nejdůležitějším ukazatelem, který možno z nich získat je střední délka života osoby v přesném věku x let. Nejčastěji se ve statistikách využívá ukazatel střední délka života novorozence, což je průměrný počet let, kterého by se dožil novorozenec při zachování současné úmrtnosti. Pro střední délku života se používá i termín očekávaná délka života nebo *naděje dožití*. Tento důležitý demografický ukazatel podává souhrnnou informaci o specifických úmrtnostech podle věku a pohlaví. Dle Koschina (2005, s. 50–51) nám však střední délka života neříká, jakého věku se lidé obvykle dožívají.

Při sledování intenzity úmrtnosti dle věku je možno pozorovat relativně vysokou úroveň úmrtnosti na počátku života (kojenecká úmrtnost), nejnižších hodnot dosahuje těsně před pubertou a vzestup úrovně úmrtnosti nastává u žen od věku 30 let a u mužů od věku 40 let. Křivka měr úmrtnosti dle věku má tvar U a má podobný průběh u všech populací (Kalibová, 2001, s. 21).

2.4.2 Mechanická měna

Mechanická měna nebo též mechanický pohyb je demografickým vyjádřením procesů spojených s migrací, tj. s prostorovou mobilitou obyvatelstva. V demografické statistice se pro mechanickou měnu používá také termín stěhování (Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009, s. 66).

Migrací se rozumí prostorové přemísťování osob přes libovolné hranice (zpravidla administrativní), spojené se změnou bydliště na dobu kratší či delší, případně natrvalo. Pokud se jedná o přestěhování osob do jiného místa (trvale nebo dočasně), používá se termín emigrace a naopak, pokud se jedná o přistěhování osob z jiného místa, mluví se o imigraci.

K základním analytickým datům patří absolutní počty stěhujících se osob, z nichž jsou odvozeny tyto ukazatele:

- *Objem migrace* (hrubá migrace) – jedná se o součet objemu vnitřního stěhování a obratu zahraničního stěhování (součet přistěhovaných a vystěhovaných v daném čase).
- *Migrační saldo* (čistá migrace) – jedná se o rozdíl mezi počtem přistěhovaných a vystěhovaných v daném čase, charakterizovaný migračním přírůstkem nebo úbytkem obyvatelstva.

Na hodnocení migrace je možno použít i ukazatele charakterizující intenzitu migrace ve vztahu ke střednímu stavu obyvatelstva. Patří sem např.:

- *Hrubá míra migrace* – jde o součet počtu přistěhovaných a vystěhovaných osob na 1 000 obyvatel středního stavu, obvykle za rok. Výsledný údaj se udává v promilích.

- *Hrubá míra imigrace (nebo emigrace)* – jde o počet přistěhovaných (nebo vystěhovaných) osob vztažený na 1 000 obyvatel středního stavu v daném čase (v promilích).
- *Hrubá míra migračního salda* – poměr migračního salda na 1 000 obyvatel středního stavu (obvykle za rok) v promilích (Klufová, Poláková, 2010, s. 217–219).

Základním zdrojem přírůstku obyvatelstva České republiky se v posledních dekadách stává ziskové saldo zahraniční migrace. Veselá (2001b, s. 83) se domnívá, že vzhledem k dlouhodobému poklesu porodnosti a stárnutí obyvatelstva je migrační přírůstek jediným reálným zdrojem perspektivního populačního růstu ČR.

V populačních analýzách je věnována velká pozornost kvantitativnímu efektu celkové dynamiky obyvatelstva. Stává se jím celkový pohyb obyvatelstva jako výsledek přirozeného a mechanického (migračního) pohybu. Projevuje se jako globální přírůstek nebo úbytek obyvatelstva.

2.5 Statistika

Každá disciplína má své základní stavební kameny. A také svou historii. Vytváří pojmy, dává jim pevný obsah, spojuje a přisuzuje jim určité vlastnosti. Na těchto kamenech vyrůstá celá složitá stavba vědecké disciplíny – v našem případě statistiky. A má i svou praktickou stránku. Statistika je orientována na práci s daty, které sbírá, zpracovává, obepíná je nejrůznějšími analytickými postupy a metodami a nakonec se snaží na základě toho připravovat půdu pro kvalifikovaná rozhodnutí (Hindls a kol., 2007, s. 11).

2.5.1 Časové řady

Časovou řadou nazýváme řadu pozorovaných hodnot statistického znaku seřazenou zpravidla v přirozené souvislé časové posloupnosti ve směru od minulosti k přítomnosti. Nezbytnou podmínkou srovnatelnosti údajů v časové řadě je jejich shodné věcné a prostorové vymezení v celém předmětném časovém úseku (Minařík, 2013, s. 196).

Každý, kdo stojí před problémem analyzovat určitý ekonomický jev, se dříve či později nutně setká s fenoménem časové řady. Popis mechanismu chování takových procesů

vychází do určité míry z partií o regresním počtu, kdy v roli vysvětlující proměnné vystupuje tentokrát čas. S tímto přístupem k popisu dynamiky bude zcela pochopitelně souviset i přání pokusit se odhadnout – na základě určité znalosti minulého chování – rovněž budoucí vývoj (Hindls a kol., 2007, s. 245).

Dle Minaříka (2013, s. 196) lze časové řady rozdělit na:

- *Úsekové (intervalové)* – zjištěné hodnoty se vztahují k určitému časovému úseku nenulové délky, pro tento typ časové řady je charakteristická sčitatelnost, tedy možnost určit hodnotu znaku za delší časový interval,
- *Okamžikové* – hodnoty znaku se vztahují k určitému časovému okamžiku nenulové délky, tyto okamžiky od sebe mohou být stejně vzdálené (ekvidistantní), dále je pro tento typ časové řady typická nesčitatelnost (jejich součet nelze smysluplně interpretovat).

Časovou řadu lze dekomponovat na trendovou složku T_t , sezonní složku S_t , cyklickou složku C_t a náhodnou složku \mathcal{E}_t (Hindls a kol., 2007, s. 254).

Trendem rozumíme hlavní tendenci dlouhodobého vývoje analyzovaného v čase. Trend může být rostoucí, klesající nebo konstantní (Hindls a kol., 2007, s. 254).

Minařík (2013, s. 204) dále uvádí, že proces výpočtu trendu je označován jako vyrovnání (interpolace) časové řady. To lze provést dvěma způsoby. Prvním z nich je mechanické vyrovnání pomocí tzv. klouzavých průměrů. A druhým způsobem je analytické vyrovnání, které spočívá v proložení pozorovaných hodnot řady vhodnou spojitou funkcí času.

2.5.2 Analytické vyrovnání časové řady

Analytické vyrovnání časové řady spočívá v proložení pozorovaných hodnot řady vhodnou spojitou funkcí času – trendovou funkcí. Základní metodou proložení trendové funkce je metoda nejmenších čtverců. Nezávislou (vysvětlující) proměnnou je v tomto případě časová proměnná zachovávající konstantní vzdálenost, která v zájmu zjednodušení postupu výpočtu rovnice trendové funkce je zaváděna jedním ze dvou způsobů:

- 1) Hodnota časové proměnné $t = i; i = 1, 2 \dots \dots, n$ (např. pro desetiletou řadu za léta 2002 až 2011 bude $t = 1, 2 \dots \dots, 10$),
- 2) Hodnota časové proměnné $t = \frac{2i-n-1}{2}$, pro $i = 1, 2 \dots \dots, n$, přičemž nyní platí $\sum t = 0$ (pro identickou řadu jako v předchozím bodě bychom při tomto postupu nyní získali $t = -4,5, -3,5 \dots - 0,5, +0,5 \dots + 4,5$).

Rovnice trendové přímky má tvar $T = b_0 + b_1 t$ (kde t je časová proměnná). Parametry b_1 a b_0 získáme ze soustavy normálních rovnic (platí pro první způsob).

$$\sum y_t - nb_0 - b_1 \sum t = 0$$

$$\sum y_t t - b_0 \sum t - b_1 \sum t^2 = 0$$

Je-li časová proměnná zavedená druhým způsobem, tj. tak, že platí $\sum t = 0$, parametry vypočítáme vztahem: $b_0 = \frac{\sum y_t}{n}$, $b_1 = \frac{\sum y_t t}{\sum t^2}$ (Minařík, 2013, s. 208).

2.5.3 Extrapolace trendové složky

Pro konstrukci předpovědi (extrapolace) využíváme extrapolovanou trendovou složku T_t , kterou získáme dosazením navazujících hodnot časové proměnné do rovnice trendové přímky. Prakticky to znamená, že je třeba určit hodnoty trendové složky pro následující roky tak, že do rovnice trendové přímky $T = b_0 + b_1 t$ postupně dosazujeme hodnoty časové proměnné t_{n+1}, t_{n+2} atd. (Hindls a kol., 2007, s. 259).

3 Charakteristika SO ORP Broumov

Správní obvod Broumov se rozkládá v severovýchodní části Královéhradeckého kraje v okrese Náchod poblíž státní hranice s Polskem. Okresní město Náchod je od Broumova vzdálené přibližně 30 km, polské město Nowa Ruda pak cca 12 km. Na jihu sousedí s obcemi správního obvodu Trutnov a Náchod. ORP Broumov je plošně osmým největším obvodem v rámci Královéhradeckého kraje. Svoji rozlohou 25 938 ha zaujímá 5,5 % rozlohy kraje. Na celkovém počtu obyvatel kraje se podílí jen cca 3 %.

Území Broumovska leží v širokém údolí řeky Stěnavy mezi Javořimi horami a Broumovskými stěnami. Rozkládá se v malebné krajině vrchovinného charakteru s mnoha přírodními zajímavostmi a ostrůvky divoké přírody. Pískovcové podloží a intenzivní tektonický vývoj vtiskly krajině typicky členitý reliéf. Nejvyšším vrcholem je Ruprechtický Špičák vysoký 880 m nad mořem.

Broumovský výběžek je známý především svými přírodními krásami. Na jeho území byla v roce 1991 zřízena Chráněná krajinná oblast Broumovsko. Broumovsko vyniká zejména svými přírodními krásami. Nejdůležitější jsou dvě národní přírodní rezervace. Adršpašsko-teplické skály se řadí se svými 17 km² k největším skalním městům ve střední Evropě. Spolu s Broumovskými stěnami jsou výjimečné svým reliéfem a podnebím, umožňujícím existenci ojedinělé flóry a fauny. Vrcholová část stolové hory Ostaš a členitá Křížová cesta u Adršpachu byly vyhlášeny v roce 1956 přírodními rezervacemi. Borek a Kočičí skály jsou přírodní památky. Polická křídová pánev patří k největším a nejkvalitnějším zásobárnám nejčistší podzemní vody (CHKO Broumovsko, 2015).

Broumovsko jako podhorská oblast se řadí mezi méně rozvinuté regiony s vysokým podílem zemědělství a lesnictví. Z hlediska zemědělské činnosti převažuje rostlinná výroba nad živočišnou. Velký vliv na ráz krajiny mají louky a pastviny. Zemědělská půda zabírá 57,6 % území. V zemědělské činnosti hospodaří 10 právnických osob, z nichž dvě na více než 1 200 ha. Registrovaných soukromě hospodařících zemědělců je na Broumovsku přes 100. Výměrou svých zemědělských pozemků obce Broumovska zaujímají zhruba 1/3 území okresu Náchod.

Lesní pozemky zabírají skoro 35 % rozlohy SO ORP Broumov. Do roku 1948 spravoval většinu lesů řád Benediktinů. V současné době část lesů vlastní obec, soukromí majitelé a stát, 2/3 lesních pozemků (asi 6 000 ha) jsou církevní ve správě Lesů ČR, a. s.

Průmysl má návaznost na historii území. Z tohoto důvodu je správní obvod zastoupen převážně tradičním průmyslem textilním a dřevozpracujícím, částečně i strojírenským. Ve městě Broumov dominují zejména malé a střední podnikatelské subjekty, podnikající především na základě živnostenského oprávnění. Významnými velkými podniky v regionu jsou zejména VEBA, textilní závody a.s. a společnost Continental Automotive Czech Republic, s.r.o. pobočka Adršpach. Společnost VEBA je tradičním českým výrobcem žakársky tkaných bavlněných tkanin a v tomto segmentu patří k nejvýznamnějším výrobcům na světě. Zaměřuje se na produkci oděvního a domácího sortimentu. Její export míří z 90 % do Afriky a Evropy. VEBA je jednou z pěti největších textilek v ČR a patří k největším i v celoevropském kontextu. Zaměstnává téměř 1 300 pracovníků na Broumovsku a Policku. Společnost Continental Automotive Czech Republic, s.r.o., pobočný závod Adršpach, s výrobní tradicí již od roku 1910 se zabývá výrobou hadicových systémů, trysek a čerpadel pro automobilový průmysl a zaměstnává cca 1 000 osob. Další významní regionální zaměstnavatelé se již zařazují do kategorie od 100 do 250 zaměstnanců. Jedná se především o tyto podniky:

- Broumovské strojírný Hynčice, a.s. – výroba komponentů pro letecký a tiskařský průmysl,
- CEDIMA Meziměstí, s.r.o. – výroba a opravy ostatních obráběcích strojů,
- Dřevoterm, s.r.o., Meziměstí – výroba stínící techniky a pilařská výroba,
- KomapDědov, s.r.o., Teplice nad Metují – výroba ocelových trubek a kování.

Na území ORP Broumov bylo k 31. 12. 2013 evidováno celkem 3 183 ekonomických subjektů, z toho 1 662 subjektů se zjištěnou aktivitou. Podle právní formy převládají fyzické osoby (2 638 subjektů), právnických osob je vykazováno 545. Aktuálně nejvíce podnikatelů se zaměřuje na oblast obchodu, oprav a údržby motorových vozidel, oblast stavebnictví, průmyslové výroby, zemědělství a lesnictví a v cestovním ruchu (ubytování, stravování a pohostinství) – viz příloha č. 1.

Tabulka 1: Počet ekonomických subjektů k 31. 12. 2013

Ekonomické subjekty	2007	2013	Index 2013/2007 (%)	Střední stav k 1. 7. 2013	Podíl na 1000 obyvatel středního stavu
SO ORP Broumov	3 334	3 183	95,5	16 624	191
Okres Náchod	24 965	25 596	102,5	111 659	229
Královéhradecký kraj	127 573	133 970	105,0	552 053	243

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze, vlastní zpracování

Nejvážnějším problémem celého regionu je špatná dopravní dostupnost. Územím ORP Broumov neprochází žádná silnice I. třídy. Nejdůležitější komunikací je silnice II/303 spojující Broumov s okresním městem Náchod. Dalším významným silničním napojením je silnice II/302, propojující zejména města Broumov a Meziměstí. Region nemá přímé napojení na dálnici nebo rychlostní komunikaci. Jednotlivé obce v území jsou zpřístupněny poměrně hustou sítí silnic III. třídy a navazujících místních komunikací. Ale především okrajové části správního obvodu trpí nedostatečnou frekvencí autobusových spojení. Nejdůležitější železniční tratí je trať č. 026 z Broumova a Meziměstí do Náchoda s frekventovaným spojením na Hradec Králové a Prahu a také trať č. 047 spojující Teplice nad Metují s Trutnovem. Železniční tratě jsou neelektrifikované, jednokolejné, s množstvím úrovnových přejezdů, a jsou ve špatném technickém stavu. Přibližně 2,5 km jižně od centra města Broumova se nachází veřejné vnitrostátní letiště se zpevněným povrchem. Nejbližší mezinárodní letiště je v Hradci Králové.

Broumovsko je mimořádně atraktivním územím pro aktivnější způsoby volnočasových aktivit a cestovního ruchu. Díky značnému přírodnímu potenciálu a blízkosti Polska se vyznačuje zejména vhodnými podmínkami pro pěší turistiku a cykloturistiku. V regionu je velmi hustá síť značených pěších turistických cest, cyklotrasy vedou převážně po lesních a polních cestách a po komunikacích. Celá oblast se může také pochlubit unikátní církevní a lidovou architekturou, množstvím památkových zón a historických památek. Vyhlášenou památkovou zónou je město Broumov s historickým centrem a benediktinským klášterem, vesnická památková rezervace v Křinicích a množství sakrálních staveb jako např. skupina venkovských kostelů ze 17. a 18. století v Šonově, Martínkovicích, Božanově, Verněřovicích, Ruprechticích, Otovicích, Heřmánkovicích a

Vižňově. Zájem návštěvníků o kulturní památky je však vzhledem k jejich často neutěšenému stavu menší než o přírodní krásy.

V poslední době zažívá celé ORP Broumov určitý útlum ve všech odvětvích hospodářství. Všechny regionální rozvojové aktivity mají určitá omezení a musí zohledňovat skutečnost, že území je začleněno do Chráněné krajinné oblasti. Mezi další omezující faktory můžeme zařadit polohu v příhraniční oblasti, nevyhovující dopravní dostupnost a poměrně velkou roztržitost sídelní struktury.

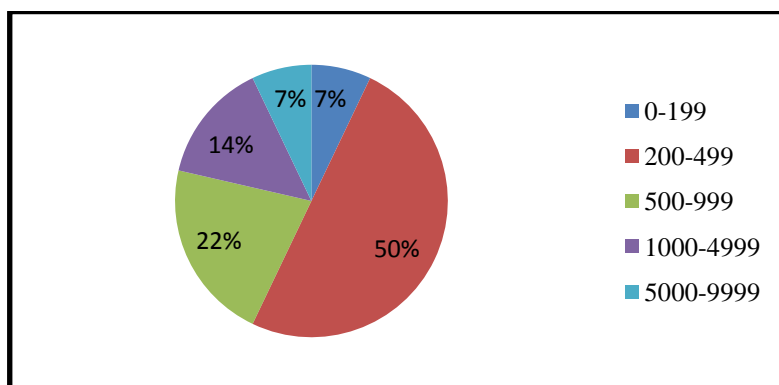
Administrativní členění zahrnuje celkem 14 obcí (Adršpach, Božanov, Broumov, Hejtmánkovice, Heřmánkovice, Hynčice, Jetřichov, Křinice, Martínkovice, Meziměstí, Otovice, Šonov, Teplice nad Metují, Verněřovice), z nichž statut města mají obce Broumov, Meziměstí a Teplice nad Metují. Centrem obvodu je město Broumov, které k 31. 12. 2013 vykazovalo 7 753 obyvatel. V rámci správního obvodu obce s rozšířenou působností byly vytvořeny dva správní obvody pověřených obecních úřadů v Broumově a v Teplicích nad Metují.

Ve struktuře obcí jsou nejvíce zastoupeny menší obce s počtem obyvatel 200–499, tvoří 50 % všech obcí, ale mají jen 16,4 % z celkového počtu obyvatel. Rozdíl v počtu bydlících obyvatel je ještě markantnější při porovnání vesnických sídel s městy. Zatímco v 11 obcích žije jen cca 27,6 % populace regionu, ve 3 městech je soustředěno zbývajících 72,4 % osob.

Tabulka 2: Velikostní struktura obcí SO ORP Broumov k 31. 12. 2013

Kategorie obcí s počtem obyvatel	Počet obcí	Počet obcí (%)	Počet obyvatel	Podíl obyvatel na celkové populaci SO ORP (%)
0 – 199	1	7,1	186	1,2
200 – 499	7	50,0	2710	16,4
500 – 999	3	21,5	1664	10,0
1 000 – 4 999	2	14,3	4255	25,7
5 000 – 19 999	1	7,1	7753	46,7
Celkem	14	100,0	16568	100,0

Zdroj: ČSÚ - Městská a obecní statistika, vlastní výpočet a zpracování

Obrázek 1: Velikostní struktura obcí v SO ORP Broumov k 31. 12. 2013

Zdroj: ČSÚ - Městská a obecní statistika, vlastní zpracování

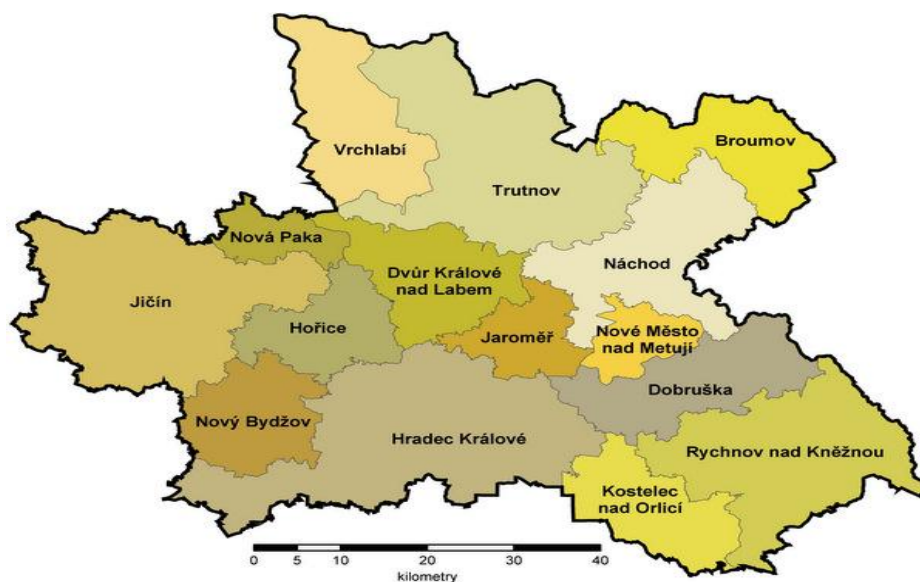
Správní obvod ORP Broumov můžeme charakterizovat také 3 základními statistickými ukazateli, na rozloze cca 259 km² žilo ke konci roku 2013 celkem 16 568 obyvatel s průměrnou hustotou zalidnění asi 64 osob na 1 km². V porovnání s okresem Náchod (131) a s celorepublikovým průměrem (133) je uvedená hustota zalidnění poloviční, zdaleka nedosahuje průměru Královéhradeckého kraje (116) a je výrazně nižší i v rámci zbývajících správních obvodů náchodského okresu (140–172 obyvatel na km²).

Střediskem správní oblasti je město Broumov, které k 31. 12. 2013 vykazovalo 7 753 obyvatel. V dalším pořadí následuje s 2 555 obyvateli město Meziměstí a město Teplice nad Metují s 1 700 bydlících osob. Poněkud jiný obrázek ukazuje porovnání obcí podle hustoty zalidnění, kde se za města Broumov (348,3 osob na 1 km²) a Meziměstí (99,3 osob na 1 km²) zařadily menší obce Hynčice, Hejtmánkovice, Jetřichov a další. Město Teplice nad Metují sice disponuje zdaleka největší katastrální rozlohou v regionu (56,04 km²), ale vzhledem k řídkému osídlení je hustota zalidnění 30,3 obyvatel na 1 km² jedna z nejnižších.

Tabulka 3: Počet obyvatel, rozloha a hustota zalidnění v obcích SO ORP Broumov k 31. 12. 2013

Obec	Počet obyvatel	Počet obyvatel (%)	Rozloha km ²	Rozloha (%)	Hustota zalidnění (počet obyv./km ²)
Adršpach	516	3,1	19,7	7,6	26,2
Božanov	349	2,1	19,2	7,4	18,2
Broumov	7 753	46,8	22,3	8,6	348,3
Hejtmánkovice	642	3,9	13,0	5,0	49,3
Heřmánkovice	482	2,9	19,9	7,7	24,2
Hynčice	186	1,1	2,9	1,1	64,1
Jetřichov	456	2,8	9,3	3,6	49,3
Křinice	420	2,5	16,5	6,4	25,5
Martínkovice	506	3,1	14,2	5,5	35,7
Meziměstí	2 555	15,4	25,7	9,9	99,3
Otovice	363	2,2	10,6	4,1	34,3
Šonov	303	1,8	20,7	8,0	14,6
Teplice n. Metují	1 700	10,3	56,0	21,6	30,3
Verněřovice	337	2,0	9,4	3,6	35,9
ORP Broumov	16 568	100,0	259,4	100,0	63,9

Zdroj: ČSÚ - Databáze demografických údajů za obce, Městská obecní statistika, vlastní zpracování

Obrázek 2: Mapa SO ORP Broumov v rámci Královéhradeckého kraje

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze / Obyvatelstvo

4 Praktická část

4.1 Historický vývoj obyvatelstva v SO ORP Broumov

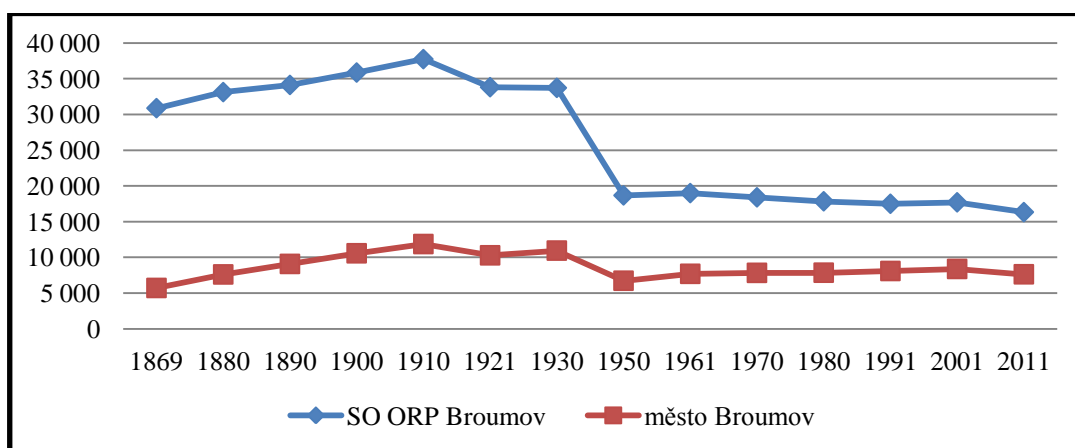
Broumovsko patřilo historicky do oblasti Sudet a tomu odpovídal značně nevyrovnaný pohyb obyvatelstva s několika významnými časovými mezníky. Období je možno vymezit etapou všeobecného hospodářského rozmachu regionu vrcholícího v rozmezí let 1910 až 1920, dále pak etapou kolem roku 1930 s celosvětovou hospodářskou krizí. Předělem historického vývoje obyvatelstva byla 2. světová válka s kolektivním vystěhováním obyvatel německé národnosti, následovaná čtyřiceti lety budování socialismu. Poslední etapu představuje populační vývoj po sametové revoluci v roce 1989.

V počátečním roce 1869 bydlelo ve sledovaném území 30 860 osob, kdežto v roce 2011 už jen 16 312 osob, což představuje výrazný úbytek cca o 47 %. Až do roku 1910 počet obyvatel postupně narůstal na historicky nejvyšší úroveň 37 723 osob (nárůst o 6 863, tj. o 22,2 %). Ještě v letech 1921 a 1930, v období nastupující hospodářské krize a národnostních nepokojů mezi českou menšinou a německou většinou, překračoval stav obyvatel počet 33 000. Velký populační zlom nastal po nuceném odsunu německých osídlenců v letech 1945 až 1946, kdy z regionu bylo vystěhováno přes 22 000 Němců. Přestože došlo k následnému dosídlování pohraničí, klesl počet obyvatel podle sčítání lidu v roce 1950 o cca 40 % na 18 654 osob. V šedesátých letech minulého století se klesající trend zastavil a otočil se v mírný růst zejména v důsledku nábory pracovních sil z Moravy a Slovenska do prosperujícího textilního průmyslu. Ale již od sedmdesátých let je možno pozorovat další postupné snižování stavu obyvatelstva v průměru o 400 osob za desetiletí. V posledním období 2001–2011 se však pokles obyvatel vystupňoval a celkem ubylo přes 1 350 osob, což je výrazně více, než byl okresní a krajský úbytek (viz příloha č. 2).

V rámci správního obvodu měl dlouhodobý populační vývoj podobný charakter. Podle výpočtu bazických indexů došlo u 13 obcí k „zeštíhlení“ osazenstva o desítky procent. V obcích Šonov a Božanov zůstalo v roce 2011 oproti roku 1869 jen 15,4 % a 18,3 %, u obce Heřmánkovice jen 21,9 % obyvatel, naopak ve městě Meziměstí jich ubylo jen

cca 20 %. Setrvalý pokles osob od roku 1869 byl zaznamenán v obcích Božanov, Heřmánkovice, Křinice, Otovice, Šonov a v městě Teplice nad Metují. V ostatních obcích nebylo vylidňování tak přímočaré, jak je možno vypořádat z tabulky řetězových indexů. V některých obdobích zejména v 19. a počátkem 20. století, docházelo i k mírnému přírůstku obyvatel (viz přílohy č. 3 a č. 4).

Odlišný vývoj počtu obyvatel vykazovalo město Broumov jako správní centrum oblasti. Jako jediné zaznamenalo při sčítání lidu v roce 2011 oproti roku 1869 populační růst o 1 914 osob na 7 615 obyvatel, tj. o 33,6 %. Byly však doby, kdy mělo město podstatně více obyvatel, např. v roce 1910 to bylo 11 846 osob, tj. dvojnásobek stavu roku výchozího. Podobný trend trval až do začátku 2. světové války. Po již zmíněném odsunu německého obyvatelstva klesl stav v roce 1950 na 6 713 osob, tj. téměř o 39 %. Po roce 1960 město Broumov, jako jedno z významných center textilního průmyslu ve východních Čechách, řízeně přijímalo nové pracovní síly a postupně populačně posilovalo až na 8 076 lidí v roce 1991. Podobný trend trval až do roku 2001, kdy nastal zlom zejména vzhledem k rozsáhlému propouštění a rušení pracovních míst, k existenčním problémům celé řady podnikatelských subjektů apod. Nedostatek pracovních příležitostí způsobil zvýšený odchod občanů do jiných regionů. Za poslední desetiletí tak pozorujeme úbytek o 746 osob, tj. o 8,9 % (viz příloha č. 5).

Obrázek 3: Porovnání počtu obyvatel v SO ORP Broumov a ve městě Broumov

Zdroj: ČSÚ – Historický lexikon obcí ČR 1869–2005, Databáze demografických údajů za obce 2011, vlastní návrh

4.2 Stav a struktura obyvatelstva v SO ORP Broumov

Pohlaví je základní demografickou charakteristikou každého jedince. Tato charakteristika je s jedincem spojena biologicky od narození. Rozlišení na muže a ženy je používáno ve všech statistikách obyvatelstva.

Věková struktura každé populace je výslednicí předcházejícího populačního vývoje za zhruba minulých sto let. Většina evropských populací včetně České republiky má v současnosti značně nepravidelnou věkovou strukturu, která se zformovala v průběhu celého 20. století. V důsledku dlouhodobě nízké úrovně plodnosti a rostoucímu věku dožití dochází k demografickému stárnutí populace, při kterém se mění relativní zastoupení hlavních věkových skupin. Pohlavní a věková struktura byla popsána za období let 2001–2013.

Pro účely bakalářské práce byly dále vybrány rozbory struktury obyvatelstva z pohledu kategorie vzdělání, národnost, náboženská víra a ekonomická aktivita. Uvedené znaky se zpravidla zjišťují při sčítáních lidu a v této části byly použity výsledky ze SLDB 2001 a 2011.

4.2.1 Struktura obyvatel podle věku a pohlaví

K 31. 12. 2013 žilo na Broumovsku 8 220 mužů a 8 348 žen, vyjádřeno koeficientem maskulinity (KM) 49,5 %, resp. koeficientem feminity (KF) 50,5 %. Potvrzuje se celostátní trend vyššího průměrného počtu žen oproti mužům. Ze 14 obcí správního obvodu v 9 z nich převládali muži, u zbývajících byl koeficient feminity vyšší.

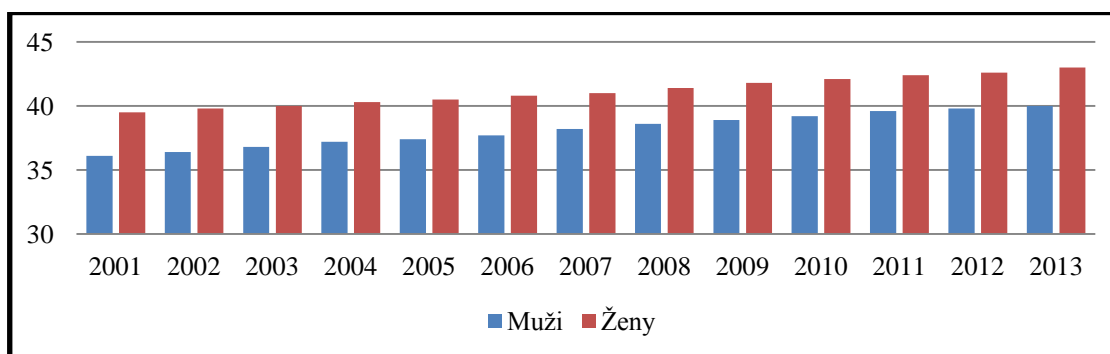
Analýza dále odhalila, že stavy obou skupin populace od roku 2001 postupně a setrvale klesají. Do roku 2013 ubylo 393 mužů, což představuje pokles o 4,6 %. Úbytek žen je však ještě markantnější, stav se za sledované období snížil o 669 žen, tj. o 7,4 %. Příčiny lze hledat v nepříznivém vývoji přirozené reprodukce i migračního salda.

Tabulka 4: Analýza počtu obyvatel za SP ORP Broumov v letech 2001–2013

Rok	Střední stav obyvatelstva			Koeficient feminity (%)	Index feminity (‰)
	celkem	Muži	Ženy		
2001	17 699	8 645	9 054	51,2	1 047
2002	17 588	8 591	8 997	51,2	1 045
2003	17 518	8 576	8 942	51,0	1 043
2004	17 431	8 548	8 883	51,0	1 039
2005	17 415	8 569	8 846	50,8	1 032
2006	17 309	8 525	8 784	50,7	1 030
2007	17 282	8 510	8 772	50,8	1 031
2008	17 236	8 483	8 753	50,8	1 032
2009	17 104	8 436	8 668	50,7	1 028
2010	17 013	8 396	8 617	50,6	1 026
2011	16 869	8 327	8 542	50,6	1 026
2012	16 747	8 265	8 482	50,6	1 026
2013	16 624	8 231	8 393	50,5	1 020

Zdroj: ČSÚ – Demografické ročenky SO ORP Broumov, vlastní výpočet

Převahu žen lze vyjádřit i indexem feminity, který představuje počet žen připadající na 1 000 mužů v populaci. Tento ukazatel se sice od roku 2001 neustále snižuje, když hodnota indexu se snížila z hodnoty 1 047 na hodnotu 1 020 v roce 2013, ale stále se udržuje absolutní většina žen. Trend klesajícího podílu žen v populaci souvisí s procesem demografického stárnutí. Poukazuje na fakt, že prodlužování života u mužů roste rychleji než u žen. Naznačený vývoj dokumentuje ukazatel průměrného věku, který u mužů vzrostl mezi lety 2001–2013 z 36,1 roků na 40,0 roku, tj. o 3,9 roků, kdežto u ženské složky populace došlo ve stejném období k nižšímu nárůstu z 39,5 roků na 43,0 roků, tj. o 3,5 roků (viz příloha č. 6).

Obrázek 4: Průměrný věk za SO ORP Broumov k 31. 12. 2013

Zdroj: ČSÚ – Demografické ročenky SO ORP Broumov 2011–2013, vlastní zpracování

V územním srovnání s vyššími administrativními jednotkami nevychází Broumovsko nejlépe. Za rok 2013 vykazuje největší vyrovnanost pohlaví (koeficient feminity 50,5 %, kdežto v okrese Náchod 51,0 % a v ČR 50,9 %). Vyjádřeno v indexu feminity připadá na 1 000 mužů cca 1 020 žen, v okrese Náchod cca 1 040 a v ČR 1036 žen. Průměrný věk obyvatel SO ORP Broumov dosahoval úrovně České republiky (41,5 roků), ale byl pod průměrem okresu Náchod (41,9 roků) a Královéhradeckého kraje (42,0 roků). Podobné rozdíly byly zjištěny i u mužů a žen.

Tabulka 5: Analýza počtu obyvatel a průměrný věk za SO ORP Broumov, okres Náchod, kraj Královéhradecký a Českou republiku k 31. 12. 2013

Území	Střední stav obyvatelstva			Koeficient feminity (%)	Index feminity (‰)	Průměrný věk		
	Celkem	muži	ženy			Celkem	muži	Ženy
SO ORP Broumov	16 624	8 231	8 393	50,5	1020	41,5	40,0	43,0
okres Náchod	111 659	54 729	56 930	51,0	1040	41,9	40,3	43,4
Královéhradecký kraj	552 053	271 307	280 746	50,8	1035	42,0	40,5	43,5
Česká republika	10 510 719	5 161 617	5 349 102	50,9	1036	41,5	40,0	42,9

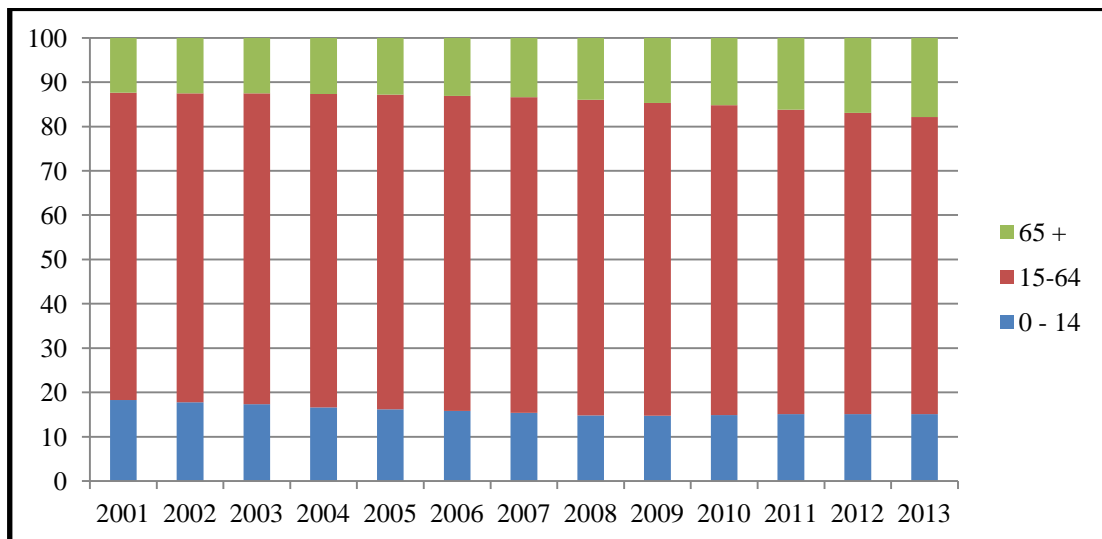
Zdroj: ČSÚ – Demografické ročenky SO ORP Broumov, okresu, kraje a ČR, vlastní zpracování, vlastní výpočet

Věková struktura obyvatel správního obvodu obce s rozšířenou působností Broumov doznala ve sledovaném období významných změn. Zatímco ještě v roce 2001 zaujímala dětská věková skupina 18,3 %, produktivní 69,3 % a postproduktivní 12,4 %, do roku 2013 se poměr mezi dětskou a postproduktivní skupinou významně obrátil v neprospěch nejmladší kategorie. V roce 2013 vykazovala věková struktura podíly 15,1 %, 67,0 % a 17,9 %. Popsaný vývoj celkem i zvlášť za muže a ženy dokumentuje příloha č. 7 a č. 8.

Během 13 let tedy výrazně klesl podíl dětské složky, neboť se rodí stále méně dětí. Od roku 2001 evidujeme jejich pozvolný úbytek. Do roku 2013 počet dětí ve věku 0-14 let klesl o 3,2 p.b., absolutně pak o 711 jedinců (z toho o 376 děvčat a 335 chlapců).

Produktivní skupina osob ve věku 15-64 let tvoří největší část populace. V roce 2013 tvořila cca 67 % celkového obyvatelstva. I jejich počty však od roku 2009 postupně ubývají, celkem od roku 2001 o 1 117 osob (z toho o 617 žen a 500 mužů), tj. dohromady o 2,3 p.b.

Nejstarší skupina osob nad 65 let naopak rok od roku přibývá. Počet seniorů vzrostl v období 2001–2013 o 766 osob (z toho o 324 žen a 442 mužů), tj. celkem o 5,5 p.b. Vyšší nárůst u mužů opět jen potvrzuje již výše zmíněný fakt o relativně vyšším tempu prodloužení života a snižování úmrtnosti u této části populace.

Obrázek 5: Struktura obyvatel SO ORP Broumov podle věkových skupin v období 2001–2013 (%)

Zdroj: ČSÚ – Demografické ročenky SO ORP Broumov 2001–2013, vlastní zpracování

Proces demografického stárnutí populace dokladuje i vývoj v dalších demografických ukazatelích. Největší vypovídací schopnost má tzv. index stáří, který se vypočítává jako poměr počtu postproduktivních osob nad 65 let k počtu dětí ve věku 0–14 let. Údaje za SO ORP Broumov dle přílohy č. 9 vypovídají, že celkový index stáří se za sledované období zvýšil z hodnoty 68,1 % na hodnotu 117,9 %. Z toho u mužů z 48,6 % na 94,2 % a u žen z 88,9 % na 144,6 %. Z těchto údajů můžeme konstatovat zajímavý fakt, že u mužské části populace stále převažuje dětská složka nad složkou seniorskou a generační stárnutí se koncentruje převážně u žen.

V porovnání s okresem Náchod (122,1 %) a s Královéhradeckým krajem (123,6 %) byl na tom náš region v ukazateli celkového indexu stáří za rok 2013 lépe, neboť zřejmě nestárne tak rychle jako ve zmiňovaných územních jednotkách. V rámci ČR byl však výsledný údaj stále nad průměrem ČR, který je 115,7 %.

Tabulka 6: Koeficienty zatížení produktivní populace a index stáří za rok 2013

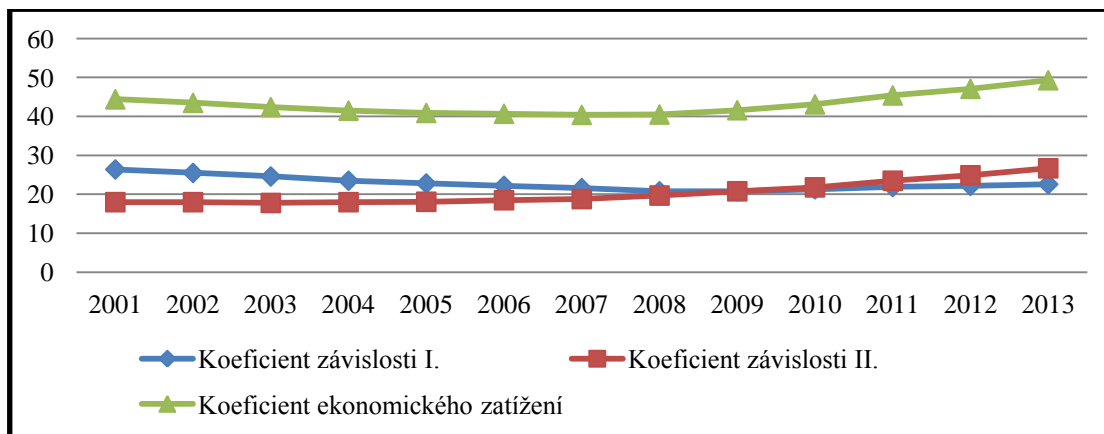
Území	Koeficient závislosti I.	Koeficient závislosti II.	Koeficient ekonomického zatížení	Index stáří		
				celkem	Muži	ženy
SO ORP Broumov	22,6	26,7	49,3	117,9	94,2	144,6
okres Náchod	23,0	28,1	51,1	122,1	97,8	148,2
Královéhradecký kraj	22,4	27,6	50,0	123,6	99,9	149,0
Česká republika	22,2	25,7	47,9	115,7	92,9	139,8

Zdroj: ČSÚ – Demografické ročenky SO ORP Broumov, okresu, kraje a ČR, vlastní výpočet

Podpurný charakter vykazují další ukazatelé ekonomického zaměření (viz tabulka č. 6 a příloha č. 9). Jedná se o:

- a) Koeficient závislosti mladých I., který udává podíl dětské složky ke složce produktivní. Ukazatel měl v roce 2001 hodnotu 26,4 % a v roce 2013 pak 22,6 %, což na jednu stranu ukazuje na pozitivní snižování závislosti neproduktivní dětské skupiny, na druhou stranu však zakládá pro budoucnost negativní trend, neboť posilování produktivního obyvatelstva nebude tak intenzivní jako v minulosti a bude docházet ke snižování jeho potenciálu.
- b) Koeficient závislosti starých II. naopak udává podíl skupiny nad 65 let k produktivní skupině obyvatel. V roce 2001 uváděl ukazatel hodnotu 18,0 % a v roce 2013 26,7 %. Růst hodnoty nám říká, že se zvyšuje zatíženost produktivní části obyvatelstva nevýdělečnou seniorskou populací, což souvisí s celospolečenskou problematikou důchodové a sociální politiky a s nutností prosazení efektivní důchodové reformy.
- c) Koeficient ekonomického zatížení kombinuje závislost neproduktivních věkových skupin na skupině produktivní, z čehož vyplývá, že ukazatel vyjadřuje poměr součtu počtu osob ve věku 0–14 let a nad 65 let k počtu osob v produktivním věku 15–64 let. V roce 2001 měl koeficient hodnotu 44,3 % a v roce 2013 pak 49,3 %. I v tomto případě vychází vyšší celkové zatížení, což v reálném životě znamená, že na 2 občany v produktivním věku připadá jedna osoba neproduktivní. Vývoj koeficientu ukazuje na výraznou hrozbu pro bu-

doucnost. Nebezpečí spočívá v prohlubování globálního problému, jak zabezpečit důstojný život všech vrstev lidské populace a zároveň uživit další generace s relativně menším počtem ekonomicky aktivního obyvatelstva.

Obrázek 6: Koefficienty zatížení produktivní populace v SO ORP Broumov v letech 2001–2013

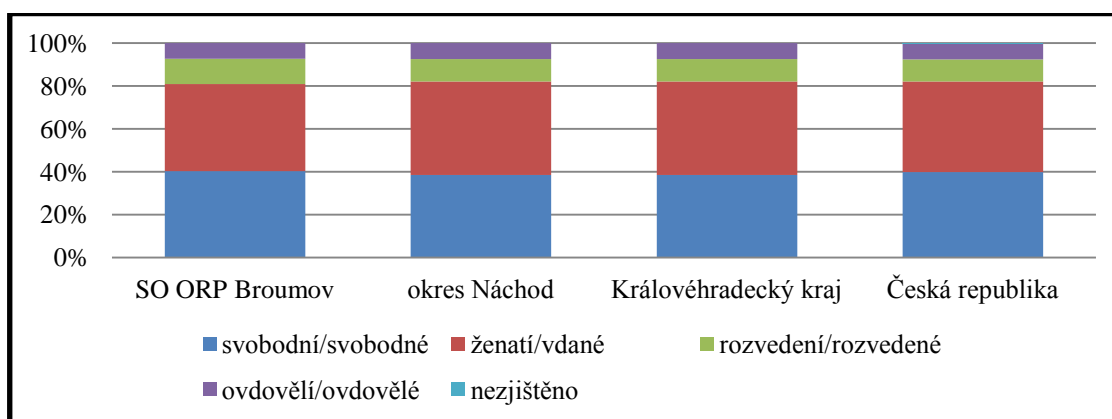
Zdroj: ČSÚ – Demografické ročenky SO ORP Broumov 2001–2013, vlastní výpočet a zpracování

4.2.2 Struktura obyvatel podle rodinného stavu

Pojem rodinný stav je důležitý sociální, právní, statistický a demografický indikátor, který rozděluje obyvatelstvo podle vazby na rodinu a manželství (Kalibová, Pavlík a Vodáková, 2009, s. 113). Odlišuje svobodné, ženaté (vdané), rozvedené a ovdovělé.

V roce 2001 tvořilo strukturu obyvatel ve SO ORP Broumov 22,3 % ženatých a 22,5 % vdaných, 21,1 % svobodných mužů a 17,4 % svobodných žen, 4,0 % rozvedených mužů a 4,9 % rozvedených žen, 1,1 % vdovců a 6,3 % vdov. Při sčítání lidu v roce 2011 bylo strukturální rozložení odlišné a skládalo se z 20,2 % ženatých a 20,4 % vdaných, z 22,2 % svobodných mužů a 18,0 % svobodných žen, z 5,3 % rozvedených mužů a 6,5 % rozvedených žen z 1,3 % ovdovělých mužů a 6,1 % ovdovělých žen (příloha č. 10).

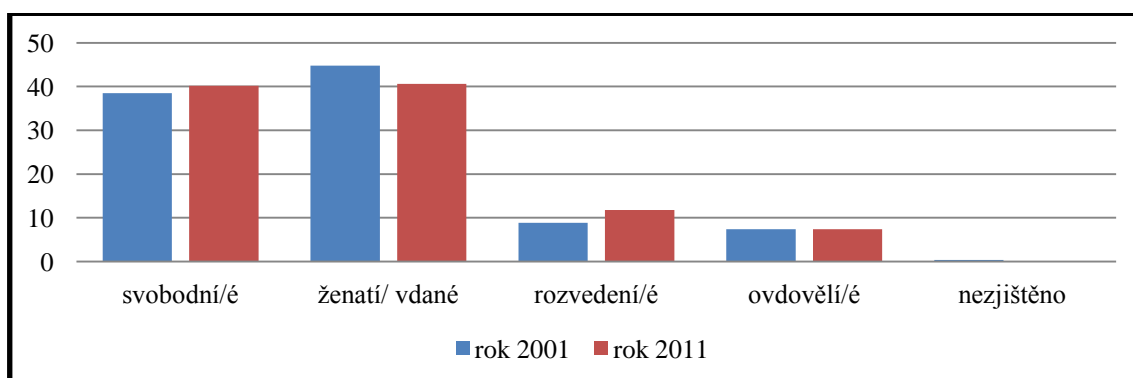
Zastoupení v jednotlivých kategoriích se mezi posledními sčítáními lidu v roce 2001 a 2011 znatelně měnilo. Postupně přibývalo svobodných o 1,7 p.b. a rozvedených o 2,9 p.b., ubývalo ženatých o 4,2 p.b. a počet ovdovělých zůstal přibližně na stejné úrovni.

Obrázek 7: Obyvatelstvo podle rodinného stavu v porovnání za vybrané územní celky v roce 2011

Zdroj: ČSÚ – SLDB 2011, vlastní návrh

SO ORP Broumov se oproti okresu Náchod a dalším srovnávaným územním celkům odlišuje především vyšší mírou svobodných a rozvedených obyvatel a tím pádem nižším podílem občanů v manželském svazku. Podíl osob ovdovělých zůstává na celostátním průměru (příloha č. 11).

Obrázek 8: Obyvatelstvo podle rodinného stavu za SO ORP Broumov (%)

Zdroj: ČSÚ – SLDB 2001, SLDB 2011, vlastní návrh

Analytické výsledky lze zobecnit do několika tezí:

- 1) V průběhu sledovaného období se změnila váha kategorie ženatých (vdaných) a svobodných. Zatímco v roce 2001 byli nejsilnější skupinou ženatí (é), pak v roce 2011 se již obě kategorie téměř vyrovnaly.
- 2) Mezi svobodnými je trvale vyšší počet mužů.
- 3) Naopak mezi rozvedenými vedou v počtu ženy nad muži.

- 4) Ovdovělých žen je několikanásobně více než ovdovělých mužů.
- 5) Vzrostla kategorie sňatkuschopného obyvatelstva (žijícího mimo manželský svazek) na úkor tradiční manželské kategorie.

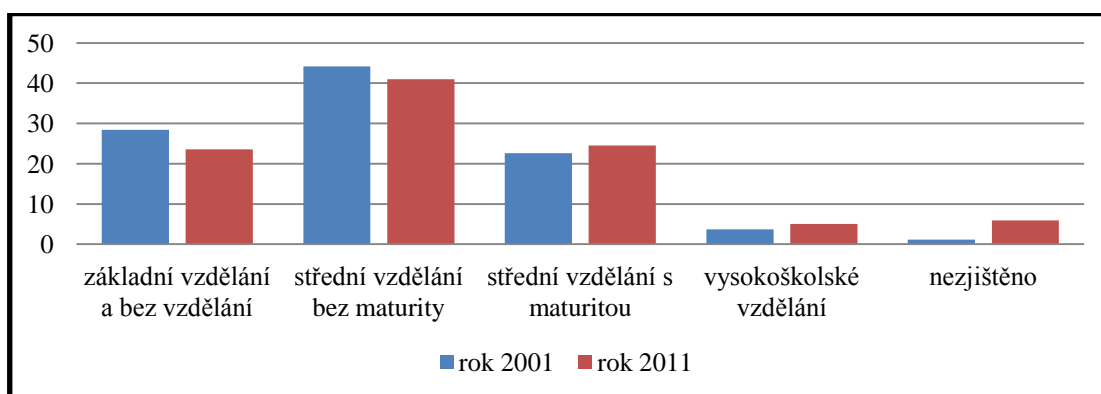
Z uvedených zjištění můžeme usuzovat, že místní struktura populace podle rodinného stavu je čím dál více ovlivňována zvýšenou rozvodovostí, změnou životního stylu (např. preference tzv. single života), oddalováním vstupu do manželství, zvyšováním podílu nesezdaných partnerských svazků a ve vyšším věku především úmrtností mužů.

4.2.3 Struktura obyvatel podle vzdělání

Při sčítáních lidu se úroveň vzdělání posuzuje podle nejvyššího dokončeného stupně vzdělání. Údaje o počtu osob s příslušným stupněm vzdělání byly použity z elektronických dat SLDB 2001 a 2011. Analytická data byla počítána z počtu obyvatel starších 15 let (15+).

Od začátku 90. let minulého století se rozšířily možnosti studia mladých a především byly vytvořeny podmínky pro širokou dostupnost vysokoškolského vzdělání včetně zahraničního studia. To vše se v určité míře projevuje i na vzdělanostní struktuře občanů Broumova. Určitým handicapem je nedostatek škol se středoškolským zaměřením v oblasti. Pouze v Broumově se nachází Gymnázium Broumov s bohatou historií a v Teplicích nad Metují pak Střední škola hotelnictví a společného stravování. V blízkém okolí zcela chybí střední školy odborného zaměření, případní zájemci dojíždějí za vzděláním až do 30 km vzdáleného okresního města Náchod. Nedostatek pracovních příležitostí pro občany s vyšší úrovní vzdělání pak způsobuje, že většina z nich odchází do jiných měst a regionů s lepším profesním uplatněním.

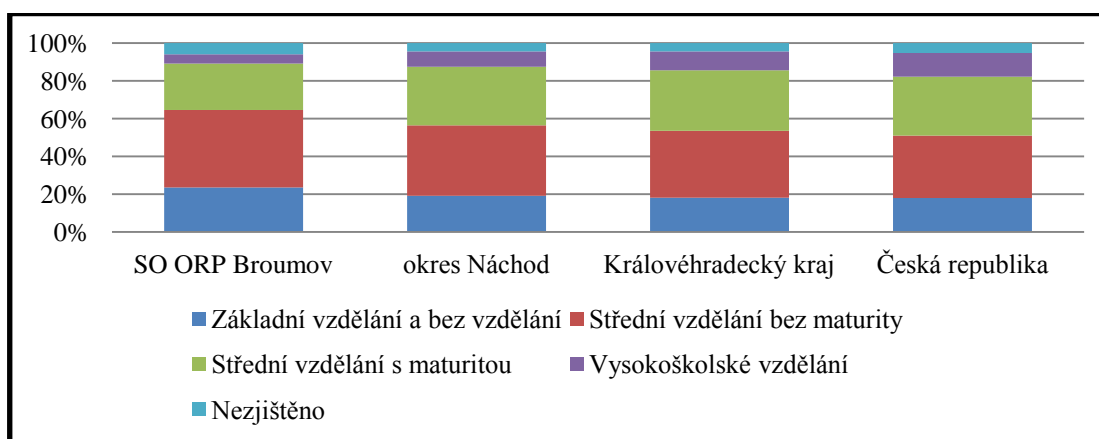
Při porovnání výsledků obou sčítání můžeme konstatovat, že se postupně zlepšuje vzdělanostní struktura obyvatelstva SO ORP Broumov. Podíl občanů se základním vzděláním, resp. bez vzdělání klesl z 28,4 % na 23,6 % a nejsilnější kategorie osob se středním vzděláním bez maturity se snížila o 3,2 p.b., tj. ze 44,2 % na 41,0 %. Potěšitelný je vzestup počtu osob se středním vzděláním s maturitou z 22,6 % na 24,5 % a počtu osob s vysokoškolským vzděláním ze 3,7 % na 5,0 % (příloha č. 12).

Obrázek 9: Obyvatelstvo SO ORP Broumov podle nejvyššího ukončeného vzdělání (%)

Zdroj: ČSÚ – SLDB 2001, SLDB 2011, vlastní zpracování

Komparace dat charakterizujících úroveň vzdělání s údaji z vyšších administrativních celků však již tak příznivě nevyznívá. Podíl osob do úrovně středního vzdělání bez maturity (první dvě skupiny) na Broumovsku činil v roce 2011 téměř 65 %, kdežto v okrese Náchod necelých 57 % a v Královéhradeckém kraji jen cca 54 %, přičemž celorepublikový průměr je nejnižší – 51 %. Ještě markantněji jsou vidět rozdíly ve vysokoškolském studiu. Správní obvod ORP Broumov evidoval v roce 2011 celkem 5,0 % vysokoškolsky vzdělaných osob, v okrese Náchod ve stejném roce 8,2 % a průměr za Královéhradecký kraj byl již více než dvojnásobný (10,1 %). Průměr za Českou republiku se pohyboval na úrovni 12,5 %. Příloha č. 13 také dokumentuje rozdíly v tempu zvyšování akademického vzdělání, do roku 2011 se zvýšil počet absolventů vysokých škol oproti roku 2001 v SO ORP Broumov o 1,3 p.b., v okrese Náchod o 2,1 p.b., v Královéhradeckém kraji o 2,6 p.b. a v České republice o 3,6 p.b.. Závěrem této podkapitoly lze z celostátního pohledu konstatovat výrazné zaostávání vzdělanostní struktury Broumova a nízké tempo zvyšování podílu osob s nejvyšším stupněm vzdělání.

Obrázek 10: Obyvatelstvo podle nevyššího ukončeného vzdělání (%) rok 2011

Zdroj: ČSÚ – SLDB 2011, vlastní návrh

4.2.4 Struktura obyvatel podle národnosti

Národnostní strukturu obyvatel sledovaného území je možno charakterizovat jako jedolitou s výraznou převahou české národnosti a bez početně významnějšího zastoupení minoritních národnostních skupin. V této souvislosti je však namístě zdůraznit, že k národnosti se občané při sčítáních lidu přihlašují dobrovolně, dle vlastního uvážení. Z různých důvodů často uvádějí příslušnost k jiné národnosti nebo tento údaj ignorují. Proto jsou údaje u některých národnostních a etnických skupin výrazně zkreslené (např. u romské populace, která se často hlásí k jinému původu apod.) nebo dokonce neuvedené. Zatímco při sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 se nepřihlásilo k určité národnosti jen malý počet respondentů, tak v roce 2011 údaj o národnostní příslušnosti neuvedlo v průměru 30 % účastníků sčítání. Tím mají výsledná data menší vypovídací hodnotu a lze jen obtížně srovnávat údaje z roku 2001 a 2011.

Každopádně můžeme tvrdit, že obyvatelé hlásící se k české národnosti (včetně moravské a slezské) zaujímají ve sledovaném regionu dominantní postavení vyjádřené podílem větším než 92,1 % (viz údaj z roku 2001) z celkové populace. Z dalších národnostních skupin byla v roce 2011 s 1,6 % významněji zastoupena národnost slovenská, což byla vyšší úroveň než ve srovnávaných územních jednotkách (okres Náchod 1,1 %, Královéhradecký kraj 1,0 % a ČR 1,4 %) a s 0,5 % národnost německá, jejíž podíl byl oproti celostátnímu průměru více než dvojnásobný (ČR a Královéhradecký kraj 0,2 % a

okres Náchod 0,3 %). Přestože Broumovsko leží přímo u hranic s Polskem a v minulosti nacházely stovky polských žen zaměstnání v místním textilním průmyslu, tak k polské národnosti se překvapivě hlásí jen 0,3 % osob, což je dokonce pod celostátním průměrem 0,4 %. K romskému etniku se hlásilo jen 0,1 % občanů, což za současných poznatků považujeme za údaj nevěrohodný a neodpovídající reálnému stavu. Podle sociologického průzkumu společnosti GAC spol. s.r.o., která v roce 2009 prováděla v Broumově monitoring situace romských lokalit, žilo v Broumově odhadem 730 až 800 obyvatel romského původu. To by při současném počtu obyvatel představovalo zhruba 10 % populace města Broumova.

Tabulka 7: Obyvatelstvo podle národnosti v porovnání za vybrané územní celky

Území	Rok	Národnost v %							
		česká	moravská	slovenská	německá	polská	romská	ostatní	neuve- de- no
SO ORP Broumov	2001	92,1	0,1	2,9	1,1	0,3	0,6	0,3	2,7
	2011	66,3	0,1	1,6	0,5	0,3	0,1	0,2	29,8
okres Náchod	2001	94,7	0,1	1,7	0,5	0,4	0,2	0,4	1,9
	2011	71,7	0,1	1,1	0,3	0,3	0,1	0,6	25,0
Královéhra- decký kraj	2001	95,1	0,1	1,5	0,5	0,3	0,1	0,4	2,0
	2011	71,0	0,1	1,0	0,2	0,2	0,1	0,6	25,7
Česká repub- lika	2001	90,4	3,7	1,9	0,4	0,5	0,1	0,5	2,5
	2011	64,3	5,0	1,4	0,2	0,4	0,1	0,9	25,3

Zdroj: ČSÚ-SLDB 2001, SLDB 2011, vlastní zpracování

4.2.5 Struktura obyvatel podle náboženské víry

Dotaz na náboženské vyznání má opět deklaratorní povahu. To znamená, že se lidé při sčítání rozhodují dle vlastního uvážení, zda a jak na otázku odpovědí. Při SLDB 2011 využilo práva neuvádět údaj týkající se náboženské víry celorepublikově 44,7 %, v případě SO ORP Broumov dokonce 48,4 % sčítaných osob. Vzhledem k neúplnému rozsahu poskytnutých údajů má uvedený rozbor nižší vypovídací úroveň.

Na Broumovsku se mezi věřící zařadilo 13,8 % obyvatel, méně než v okrese Náchod (20,5 %), a Královéhradeckém kraji (16,5 %) i v České republice (20,8 %). Žádné náboženství nevyznává 37,8 % občanů stejně jako v Královéhradeckém kraji, celookresní

a celostátní průměr je o poznání nižší na úrovni kolem 34 %. SO lze proto charakterizovat jako region s relativně nízkou mírou religiozity.

Tabulka 8: Obyvatelstvo podle náboženské víry (%) v porovnání s vybranými územními jednotkami

Území	Rok	Věřící	Bez náboženské víry	Neuvedeno
SO ORP Broumov	2001	22,5	68,1	9,4
	2011	13,8	37,8	48,4
okres Náchod	2001	33,9	56,7	9,4
	2011	20,5	34,0	45,5
Královéhradecký kraj	2001	26,6	63,9	9,4
	2011	16,5	37,8	45,8
Česká republika	2001	32,1	59,0	8,8
	2011	20,8	34,5	44,7

Zdroj: ČSÚ - SLDB 2001, SLDB 2011, vlastní zpracování

Z pohledu věřícího obyvatelstva se v roce 2011 nejvíce lidí přihlásilo k církvi římskokatolické, a to celkem 63,7 %. Oproti roku 2001 se zastoupení této církve snížilo o 15,8 p.b. Z ostatních církví a náboženských společností následuje Církev československá husitská se 6,1 %, Církev evangelická českobratrská s 2,9 %, Svědci Jehovovi s 2,0 % a Církví pravoslavnou s 1,5 % a mnoho dalších neuváděných (kategorie ostatní cca 24 %).

Z regionálního srovnání vyplývá, že broumovská oblast je územím s nadprůměrnou koncentrací občanů vyznávajících učení Svědků Jehovových (2 %), když celorepublikový průměr i průměr okresu a kraje se pohybuje od 0,9 % do 1,2 %. Zastoupení Církve pravoslavné ve výši 1,5 % je na úrovni České republiky (1,4 %). Naopak víra v Církev římskokatolickou postupně klesá (63,7 % v roce 2011) a je o 10,3 p.b. nižší než v celé ČR, o 4,1 p.b. nižší než v okrese Náchod a o 2,2 p.b. nižší než v Královéhradeckém kraji. Průměrná je podpora Církve československé husitské s 6,1 % (okres Náchod 11,3 % a ČR 2,7 %). Bližší údaje jsou vedeny v příloze č. 14.

4.2.6 Struktura obyvatel podle ekonomické aktivity

Vývoj ekonomické aktivity v posledních letech není ve SO ORP Broumov příznivý. Podíl ekonomicky aktivních obyvatel (EAO) se mezi cenzy 2001 a 2011 snížil o 5,5 p.b. (absolutně o 1 580 osob) při mírném zvýšení podílu ekonomicky neaktivních obyvatel

(ENO). Prezentované výsledky jsou však částečně deformovány tím, že při sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 se v porovnání s rokem 2001 významně zvýšil počet osob, kteří svoji činnost neuvedly. Celkem u 6,0 % respondentů nebyla aktivita zjištěna a je pravděpodobné, že se v této skupině mohly částečně vyskytovat jak EAO, tak i ENO.

Celkově se u správního obvodu snížilo EAO ze 49,9 % v roce 2001 na 44,4 % v roce 2011. U vybraných územních celků došlo také k poklesu, ale nikoliv v takovém rozsahu. Podíl EAO v okrese Náchod se snížil ze 49,9 % na 46,4 % (tj. o 3,5 p.b.), v Královéhradeckém kraji z 50,7 % na 47,6 % (pokles o 3,1 p.b.) a u České republiky z 51,4 % na 48,7 % (snížení o 2,7 p.b.). Negativně působil také fakt, že současně se zvýšil podíl ENO ze 49,4 % na 49,6 %. U ostatní sledovaných územních jednotek došlo naopak k mírnému poklesu ENO v rozmezí 0,7 p.b. až 2,0 p.b. Tento trend je ovlivňován mnoha faktory, z nejvýznamnějších uvádím postupný úbytek obyvatel ve SO a fenomén demografického stárnutí populace.

Tabulka 9: Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity v porovnání za vybrané územní celky

Obec/území	Rok	Ekonomicky aktivní		Ekonomicky neaktivní		Ekonomická aktivita nezjištěna	
		abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
SO ORP Broumov	2001	8 823	49,9	8 738	49,4	123	0,7
	2011	7 243	44,4	8 089	49,6	980	6,0
okres Náchod	2001	56 281	49,9	55 794	49,5	639	0,6
	2011	50 861	46,4	53 498	48,8	5 191	4,8
kraj Královéhradecký	2001	279 064	50,7	267 616	48,6	4 044	0,7
	2011	260 819	47,6	260 408	47,5	26 689	4,9
Česká republika	2001	5 253 400	51,4	4 894 465	47,8	82 195	0,8
	2011	5 080 573	48,7	4 784 923	45,8	571 064	5,5

Zdroj: ČSÚ – SLDB 2001, SLDB 2011, vlastní zpracování

Také ve struktuře EAO došlo ke změnám, obecně klesá podíl kategorie zaměstnaných a roste kategorie nezaměstnaných. U SO ORP Broumov se počet zaměstnaných snížil o 1,2 p.b. z 90,4 % na 89,2 % a nezaměstnaných zvýšil o 1,2 p.b. z 9,6 % na 10,8 %. Například celostátní poměr mezi zaměstnanými a nezaměstnanými v roce 2011 byl 90,2 % a 9,8 %, v okrese Náchod 91,5 % a 8,5 % a v Královéhradeckém kraji 91,6 % a

8,4 %. Z této rekapitulace je zřejmé, že náš region vychází ze srovnání nejhůře s nejnižší úrovní zaměstnaných a nejvyšším podílem nezaměstnaných.

Zajímavá je i statistika struktury ekonomicky neaktivních obyvatel, zejména u dvou nejpočetnějších skupin – nepracujících důchodců a žáků, učňů a studentů. Opět lze obecně konstatovat, že sílí podíl nepracujících důchodců a zužuje se skupina studujících. Nárůst u nepracujících důchodců se pohyboval od 6,2 p.b. na Broumovsku až po 2,3 p.b. v ČR a u žáků, učňů a studentů poklesl podíl relativně o 6,7 p.b. na Broumovsku až po 4,8 p.b. v okrese Náchod. Tato čísla jsou dalším důkazem toho, že proces demografického stárnutí se v našem regionu projevuje relativně nejviditelněji.

Tabulka 10: Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity – porovnání za vybrané územní celky

Území	Rok	Ekonomická aktivita v %				
		Ekonomicky aktivní		Ekonomicky neaktivní		Ekonomická aktivita nezjištěna
		zaměstnaní	nezaměstnaní	nepracující, důchodci	žáci, učni, studenti	
SO ORP Broumov	2001	90,4	9,6	44,6	36,5	0,7
	2011	89,2	10,8	50,8	29,8	6,0
okres Náchod	2001	94,0	6,0	45,7	35,4	0,6
	2011	91,5	8,5	49,5	30,6	4,7
Královéhradecký kraj	2001	93,9	6,1	46,7	35,4	0,7
	2011	91,6	8,4	49,6	30,1	4,9
Česká republika	2001	90,7	9,3	45,9	36,2	0,8
	2011	90,2	9,8	48,2	30,2	5,5

Zdroj: ČSÚ – SLDB 2001, SLDB 2011, vlastní zpracování

Analýza skladby kategorie zaměstnaných podle postavení v zaměstnání dle výsledků sčítání lidu v roce 2011 ukázala, že Broumovsko mělo v porovnání s vybranými územními jednotkami nejvyšší podíl osob v postavení zaměstnaný (80,2 %) a nejnižší v postavení zaměstnavatel (2,7 %) a osob pracujících na vlastní účet (9,9 %). Pro srovnání uvádíme hodnoty republikového průměru – zaměstnaní 77,9 %, zaměstnavatelé 3,6 % a osoby pracující na vlastní účet 12,9 %. Také okresní a krajské údaje vykazují příznivější strukturu oproti SO ORP Broumov. Nižší úroveň zdejší podnikatelské aktivity je výslednicí celé řady omezujících vlivů, které byly již v předcházejících státech zmíněny (jako např. poloha v CHKO, příhraniční, méně dostupný region, nízká vzdělanostní struktura obyvatel, nedostatek podnikatelských příležitostí apod.). Obecně se dají

výsledky částečně interpretovat v tom smyslu, že důsledkem nepříznivé struktury zaměstnaného obyvatelstva je hospodářské zaostávání celého správního obvodu.

Podle odvětví ekonomické činnosti nejvíce zaměstnaných města Broumova a okolí působilo v roce 2011 v průmyslu (36,8 %), zejména v tradiční textilní výrobě, dále ve velkoobchodu, maloobchodu, opravy a údržba motorových vozidel (8,1 %), v dopravě a skladování (5,8 %), ve stavebnictví (5,6 %) a vzdělávání (5,6 %). Zejména podíl osob pracujících v průmyslu je vysoký a byl cca o 11,4 p.b. nad republikovým průměrem (příloha č. 15).

Tabulka 11: Zaměstnaní podle postavení v zaměstnání

Územní celek	Rok	Zaměstnaní	Zaměstnavatelé	Zaměstnaní z toho v %		
				Osoby pracující na vlastní účet	Členové produkčních družstev	Pomáhající rodinní příslušníci
SO ORP Broumov	2011	80,2	2,7	9,9	0,0	0,5
okres Náchod	2011	77,4	3,5	12,5	0,1	0,5
Královéhradecký kraj	2011	77,4	3,5	12,9	0,1	0,4
Česká republika	2011	77,9	3,6	12,9	0,1	0,4

Zdroj: ČSÚ – SLDB 2011, vlastní zpracování

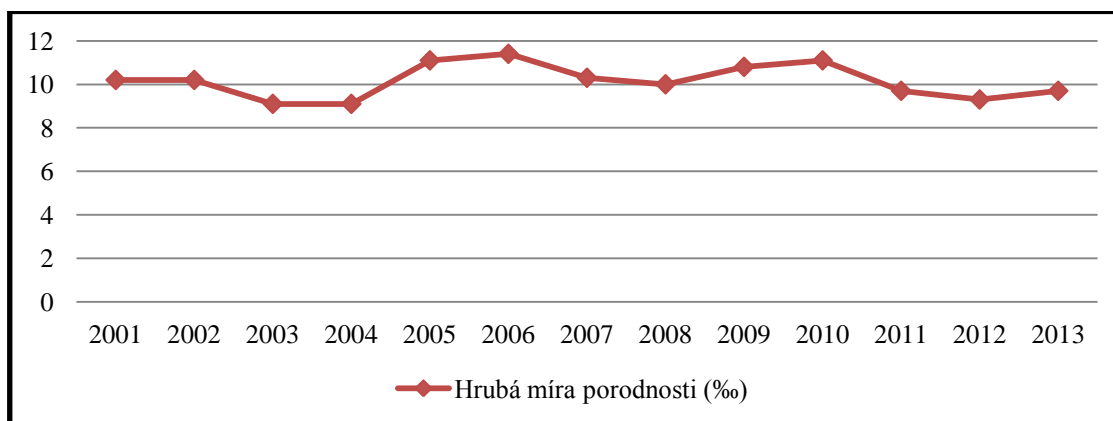
4.3 Pohyb obyvatelstva v SO ORP Broumov

Pohyb obyvatelstva (měna) je sledován ze dvou hledisek. Jednak z pohledu přirozené měny, charakterizovanou procesy rození a umírání a nepřímo i potratovostí, sňatečností a rozvodovostí, a jednak z pohledu mechanické měny, kterou charakterizuje prostorové stěhování (migrace) obyvatelstva. Výslednicí dynamiky obyvatelstva je populační vývoj, odrážející působení všech výše uvedených demografických faktorů a procesů. Základními demografickými jevy (událostmi) jsou narození a úmrtí, nepřímo k nim můžeme přiřadit i potraty, sňatky a rozvody.

4.3.1 Porodnost

Vývoj porodnosti byl v broumovském výběžku nepravidelný. Porodnostní křivka měla v letech 2001 až 2013 kolísavý průběh. Období vzestupu se střídala se stagnací i s časovými úseky poklesu porodnosti. Na obrázku č. 11 pozorujeme vrcholy v letech

2005, 2006 a 2010, kdy hrubá míra porodnosti (dále jen HMP) překračovala úroveň 11 ‰ a spodní hranice v letech 2003, 2004 a 2012, kdy HMP dosahovalo nejnižších hodnot mírně nad 9 ‰. V posledních letech je trend rození dětí trvale klesající, od 11,1 ‰ v roce 2010 až po 9,7 ‰ v roce 2013.

Obrázek 11: Hrubá míra porodnosti (‰) za SO ORP Broumov v letech 2001–2013

Zdroj: ČSÚ – Časové řady / Vybrané ukazatele, vlastní zpracování

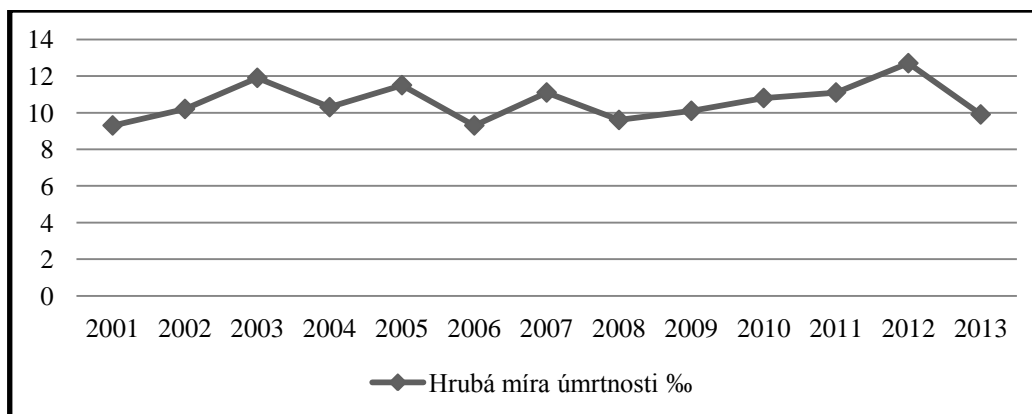
Podobně nepravidelně se vyvíjí porodnost i ve vybraných vyšších administrativních jednotkách. Příloha č. 16 dokladuje, že v roce 2011–2013 vykazoval SO ORP Broumov nejnižší míru porodnosti. Například v roce 2013 statistické výpočty uvádějí HMP ve výši 9,7 ‰, v okrese Náchod 10,0 ‰, v Královéhradeckém kraji 9,9 ‰ a v rámci celé ČR 10,2 ‰. Podobný poměr v úrovni HMP můžeme vypočítat u většiny sledovaných let. Z toho lze formulovat závěr, že porodnost v SO ORP Broumov je nižší a nedosahuje průměru jiných územních celků.

Počet živě narozených se za 13 let sledovaného období pohyboval od 156 dětí v roce 2012 až po 198 dětí v roce 2006, průměr Broumovska činil 175 dětí ročně. Natalita od roku 2010 do roku 2013 klesla o 27 dětí, tj. o 14,3 % (viz příloha č. 17).

4.3.2 Úmrtnost

Tak jako u porodnosti vykazuje nevyrovnaný průběh i úmrtnost (mortalita). Hodnoty hrubé (obecné) míry úmrtnosti (HMÚ) meziročně kolísají a oscilují kolem průměrné hodnoty 10,6 ‰. Relativně nejvíce se umíralo v roce 2012 (12,7 ‰) a nejméně v roce

2006 (9,3 ‰). Vyjádřeno v absolutních číslech, tak v roce 2012 zemřelo 213 osob a v roce 2006 161 občanů.

Obrázek 12: Hrubá míra úmrtnosti (‰) za SO ORP Broumov v letech 2001–2013

Zdroj: ČSÚ – Časové řady / Vybrané ukazatele, vlastní zpracování

Úroveň mortality byla ve správním obvodu ve sledovaném období 2001–2013 vyšší než u dalších územních celků. Zatímco průměr HMÚ v broumovském regionu vycházel na 10,6 ‰, tak u okresu Náchod, Královéhradeckého kraje i u České republiky registrujeme průměrnou míru okolo 10,4 ‰. Poněkud jiný obrázek můžeme vidět na datech z roku 2013, kde situace v úmrtnosti je zcela opačná. Na Broumovsku je ukazatel HMÚ těsně pod hodnotou 10 ‰, kdežto v okrese Náchod má hodnotu 10,9 ‰, v Královéhradeckém kraji 10,7 ‰ a v ČR 10,4 ‰. Takto protichůdné pohyby neumožňují pro minulý vývoj určit jakýkoliv trend (viz příloha č. 18).

V samotném Broumově počet zemřelých absolutně stoupá, v roce 2013 to bylo 84 úmrtí, což představuje HMÚ 10,8 ‰, tedy mírně nad průměrem za celý správní obvod. Jedním z důvodů vyšší úmrtnosti je provozování Domova důchodců a Domu pečovatelské služby, které se částečně starají o staré občany z celé lokality. Podobná zařízení provozuje i město Teplice nad Metují.

Pro dokreslení úmrtnostní situace v SO ORP byla zpracována tabulka zemřelých podle věkových skupin za roky 2001 a 2013. V průběhu období se částečně změnila struktura úmrtnosti. Zatímco v roce 2001 se nejvíce zemřelých soustředilo do věkové kategorie 70-79 let (35,1 ‰) následována kategorií 80 a více let (26,1 ‰), pak v roce 2013 se již

nejvíce umíralo v kategorii 80 a více let (45,4 %) a následně v kategorii 70–79 let (26,7 %). Navíc pokles úmrtnosti se projevil i v kategoriích 40–59 let a 60–69 let. Výsledky potvrzují celorepublikový trend demografického stárnutí populace a posouvání úmrtnosti do stále vyššího věku.

Tabulka 12: Úmrtnost dle věkových skupin v SO ORP Broumov a okrese Náchod v letech 2001 a 2013

Území	Rok	Věkové skupiny						
		Celkem	0 – 14	15 - 39	40 - 59	60 - 69	70 - 79	80 a více
SO ORP Broumov	2001	165	1,0	2,0	32,0	29,0	58,0	43,0
	podíl v %	100,0	0,6	1,2	19,4	17,6	35,1	26,1
	2013	165	0,0	3,0	17,0	26,0	44,0	75,0
	podíl v %	100,0	0,0	1,8	10,3	15,8	26,7	45,4
okres Náchod	2001	1 166	6,0	28,0	128,0	169,0	372,0	463,0
	podíl v %	100,0	0,5	2,4	11,0	14,5	31,9	39,7
	2013	1 222	3,0	20,0	101,0	212	279,0	607,0
	podíl v %	100,0	0,2	1,6	8,3	17,3	22,9	49,7

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze – Pohyb obyvatelstva, vlastní zpracování

Pro posuzování kulturní vyspělosti se především v celorepublikovém a mezinárodním srovnání používá mimo jiné ukazatel úmrtnosti v prvním roce života, vyjádřený kvocientem kojenecké úmrtnosti. V SO ORP Broumov zemřelo v posledních pěti letech pouze jediné dítě do 1 roku věku (v roce 2012 kvocient 6,4 ‰), což je považováno za velmi dobrou vizitku regionálního zdravotnictví (příloha č. 19).

Vyspělost regionu je také hodnocena podle úrovně ukazatele naděje dožití neboli střední délky života. Zejména se využívá ukazatel naděje dožití při narození, který udává průměrný věk, který se člověk při nezměněných demografických podmínkách pravděpodobně dožije. Z dostupných dat ČSÚ vyplynulo, že nejvyššího věku se pravděpodobně dožijí lidé v okrese Náchod mimo lokality Broumova, kde naopak naděje dožití při narození je výrazně podprůměrná. V období let 2004 až 2008 byl rozdíl u mužů 2,0 roku a u žen 2,1 roku v neprospěch SO ORP Broumov. V letech 2009 až 2013 se rozdíl u mužů zvýšil na 2,4 roků a u žen snížil na 1,7 roků.

Při srovnání obou období došlo u Broumova k relativnímu zvýšení pravděpodobné věkové hranice naděje dožití u mužů o 0,7 p.b., v případě Náchodska o 1,2 p.b., u Krá-

lovéhradeckého kraje o 1,8 p.b. a v ČR o 1,9 p.b. U broumovské ženské populace střední délka života stoupla o 1,5 p.b., v okrese Náchod o 1,0 p.b., v KHK o 1,6 p.b. a v ČR o 1,4 p.b.. Náš region u mužské populace v prodlužování naděje dožití při narození zřetelně zaostává a nůžky k ostatním regionům a územním celkům se postupně rozevírají. U žen lze konstatovat, že se současné rozdíly neprohlubují.

Tabulka 13: Naděje na dožití v porovnání s vybranými územními celky v letech 2004–2008 a v letech 2009–2013

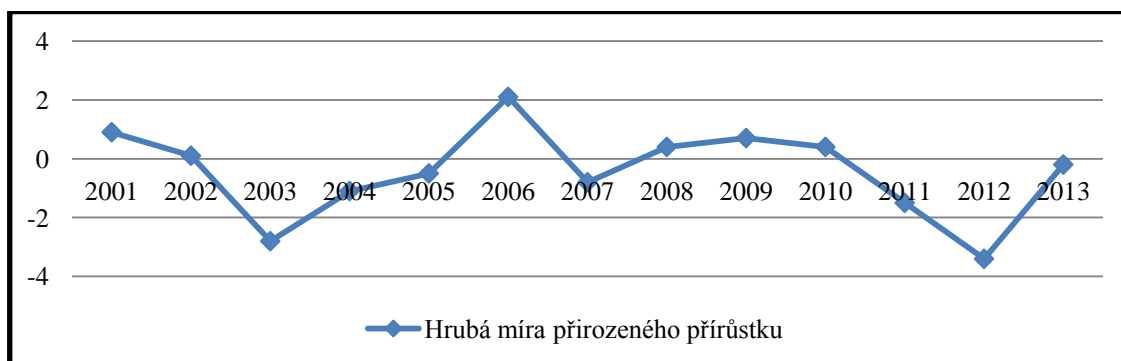
Území/ ukazatel	2004 - 2008		2009 – 2013	
	muži	ženy	muži	Ženy
SO ORP Broumov	72,8	78,1	73,3	79,3
okres Náchod	74,8	80,2	75,7	81,0
Královéhradecký kraj	74,2	79,9	75,5	81,2
Česká republika	73,3	79,6	74,7	80,7

Zdroj: ČSÚ – Naděje na dožití ve vybraném území, vlastní zpracování

4.3.3 Přirozená měna

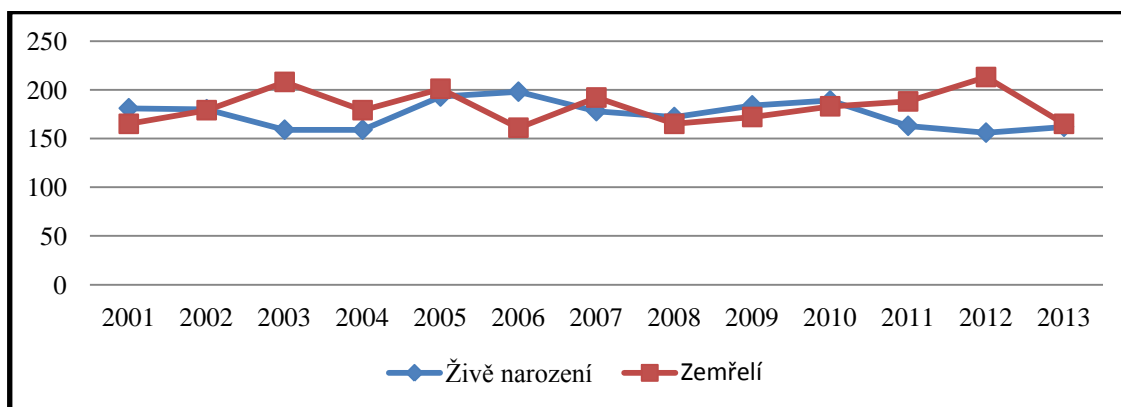
Přirozená měna nebo též přirozená reprodukce představuje přirozenou obnovu obyvatelstva na základě procesů rození a umírání. Výsledkem demografického pohybu je neustálá změna stavu obyvatelstva. Pokud počet živě narozených převyšuje počty zemřelých, hovoříme o přirozeném přírůstku, v opačném případě o přirozeném úbytku, Tento ukazatel je velmi důležitý pro posuzování budoucího demografického vývoje populace.

V období 2001–2013 se celkem v SO ORP Broumov narodilo méně osob, než zemřelo (viz obrázek č. 14). Přirozenou cestou došlo k úbytku obyvatelstva o 97 osob, jinak vyjádřeno k záporné hrubé míře přirozeného přírůstku (HMPP) 0,4 ‰. Úbytek gradoval v posledních třech letech, kdy zemřelo o 85 lidí více, než se narodilo. Nejvýraznější přírůstek nastal v roce 2006 – HMPP + 2,1 ‰ (absolutně přibylo 37 osob) a nejvýraznější úbytek v roce 2012 – HMPP –3,4 ‰ (absolutně ubylo 57 osob) a v roce 2003 – HMPP - 2,8 ‰ (absolutní úbytek o 49 občanů – viz přílohy č. 20 a č. 21).

Obrázek 13: Hrubá míra přirozeného přírůstku (‰) za SO ORP Broumov v letech 2001–2013

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze / Pohyb obyvatel ve vybraném území, vlastní návrh

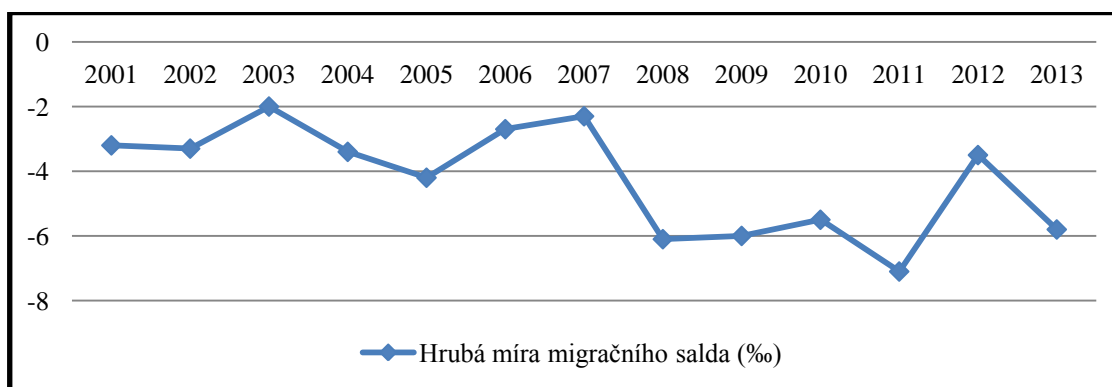
Obrázek 14: Vývoj počtu živě narozených a zemřelých v letech 2001–2013

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze / Pohyb obyvatel ve vybraném území, vlastní návrh

4.3.4 Migrace

Pod pojmem *migrace* se rozumí stěhování obyvatelstva nebo též mechanická měna. Jedná se o prostorové přemísťování osob mezi dvěma územními jednotkami, spojené se změnou místa bydliště. Pro rozlišení stěhování do nebo ven z určité územní jednotky se používá termín přistěhovalí (imigrace) a vystěhovalí (emigrace). Převažuje-li počet přistěhovalých do územní jednotky nad počtem vystěhovalých, jde o pozitivní migrační saldo, tedy o migrační růst. Je-li naopak počet vystěhovalých vyšší než počet přistěhovalých, jde o negativní migrační saldo, tedy migrační úbytek. Migrace je v čase proměnlivým procesem, podmíněným sociálními, ekonomickými, společenskými a dalšími podmínkami. V této bakalářské práci se nerozlišuje, zda jde o vnitřní migraci (stěhování v rámci ČR) nebo vnější migraci (stěhování přes hranice ČR).

Migrační pohyby jsou významným demografickým faktorem výrazně ovlivňujícím počty obyvatel v daném území. Správní obvod ORP Broumov ztratilo v letech 2001–2013 celkem 945 obyvatel. V první etapě 2001–2007 představovalo migrační saldo každoroční úbytek v průměru 50 osob, v dalším období do roku 2013 se ztráta zdvojnásobila na průměr kolem 100 obyvatel. Hrubá míra migračního salda oscilovala mezi hodnotami $-7,1\text{ ‰}$ až $-2,0\text{ ‰}$. Nepravidelný časový průběh migrace je nejlépe zřetelný z obrázku č. 15, který na časová řadě migračního salda ukazuje s určitými meziročními výkyvy na postupné zvyšování migračních ztrát. Tento trend vyplývá i z časové řady hrubé míry migrace.

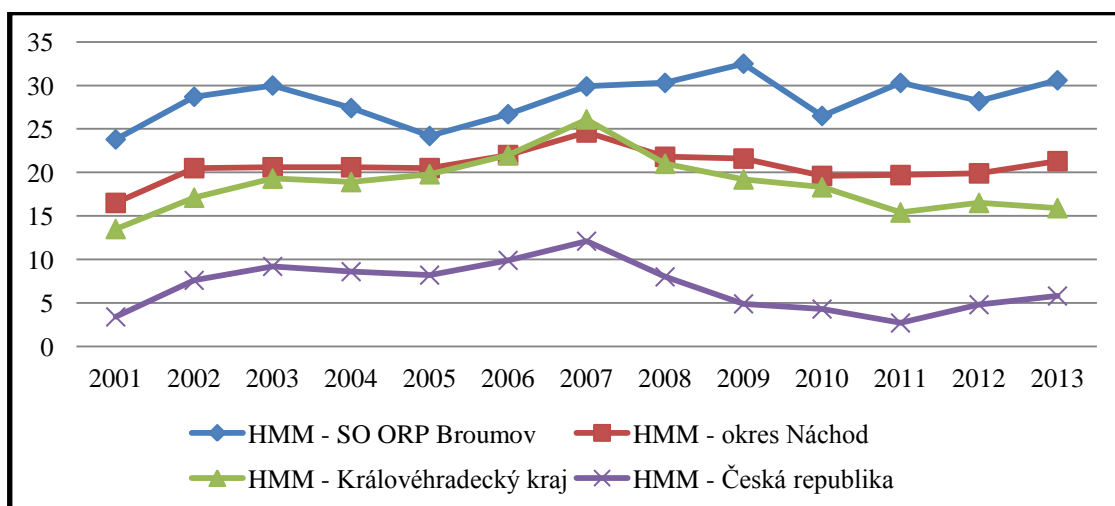
Obrázek 15: Hrubá míra migračního salda (‰)

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze / Pohyb obyvatel ve vybraném území, vlastní zpracování

V absolutním vyjádření se do oblasti přistěhovalo 2 703 lidí a vystěhovalo 3 648 lidí. Ukazatel objemu migrace se pohyboval v průměru na 490 migrantech ročně, z toho největší stěhování nastalo v roce 2009 (556 osob) a v roce 2003 (525 osob). Nejnižší migrační vlna proběhla v roce 2001 (421 osob) a v roce 2005 (422 osob).

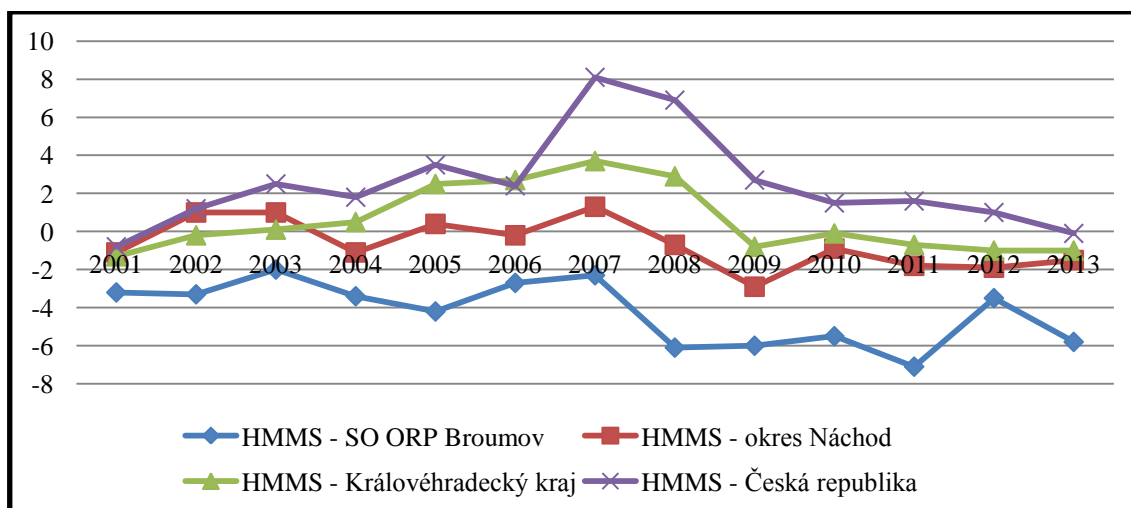
Pro komparaci s vyššími územními celky byly zvoleny ukazatele hrubé míry migrace (HMM) a hrubé míry migračního salda (HMMS) uvedené v přílohách č. 22 a č. 23. Ukazatel HMM nám vypovídá o tom, jaká je v dané jednotce intenzita stěhování. Zcela nejvyšší relativní mobilita probíhala v broumovském regionu (např. v roce 2013 HMM 30,6 ‰, což představuje cca 31 osob na 1 000 obyvatel, následován okresem Náchod (21,3 ‰), Královéhradeckým krajem (15,9 ‰) a ČR (5,8 ‰). Ukazatel HMMS hodnotí migraci z pohledu její účinnosti. Zatímco ve SO ORP Broumov byl v roce 2013 tento

ukazatel výrazně záporný (-5,8 ‰), tak v okrese Náchod (-1,5 ‰), KHK (-1,0 ‰) a v ČR (-0,1 ‰) je situace příznivější. Zrekapitulujeme-li tyto výsledky, můžeme říci, že v broumovském regionu je sice nadprůměrná migrační aktivita, bohužel se záporným efektem. Ten se projeví negativním migračním saldem a snižováním počtu obyvatelstva. Tento trend se v posledních letech nadále prohlubuje.

Obrázek 16: Hrubá míra migrace (‰) za vybrané vyšší územní celky v letech 2001–2013

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze / Pohyb obyvatel ve vybraném území, vlastní zpracování a výpočet

Obrázek 17: Hrubá míra migračního salda (%) za vybrané vyšší územní celky v letech 2001–2013

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze / Pohyb obyvatel ve vybraném území, vlastní zpracování a výpočet

Tabulka 14: Migrační pohyb obyvatelstva za SO ORP Broumov v letech 2001, 2003, 2005, 2010, 2011, 2012, 2013

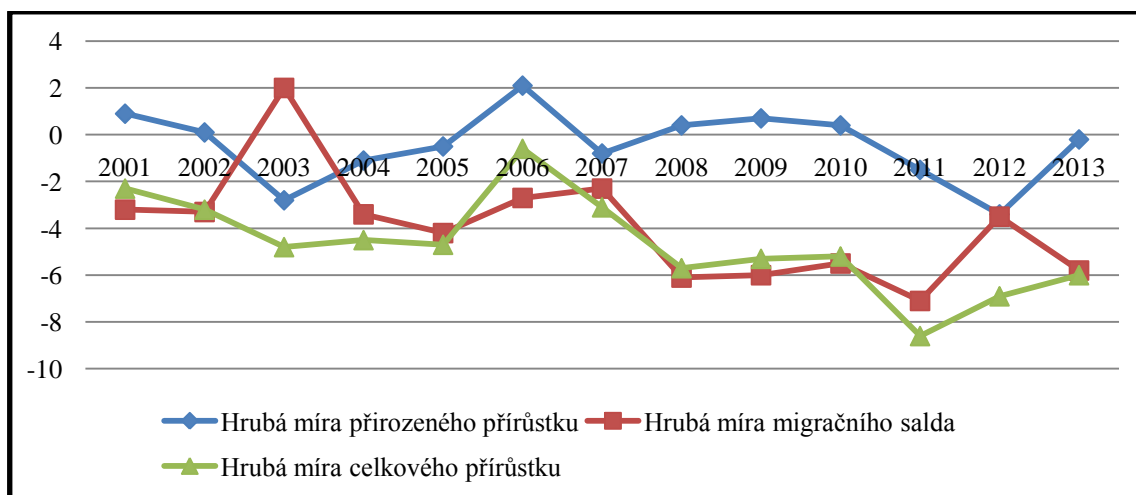
Ukazatel/rok	2001	2003	2005	2010	2011	2012	2013
Stav obyvatelstva k 1.7 - střední stav	17 699	17 518	17 415	17 013	16 869	16 747	16 624
Počet přistěhovaných	182	245	174	179	195	207	206
Počet vystěhovaných	239	280	248	273	315	265	302
Migrační saldo	-57	-35	-74	-94	-120	-58	-96
Objem migrace	421	525	422	452	510	472	508
Hrubá míra migračního salda (%)	-3,2	-2,0	-4,2	-5,5	-7,1	-3,5	-5,8

Zdroj: ČSÚ – Obyvatelstvo, časové řady, vlastní výpočet a zpracování

O obyvatelstvu Broumova lze z hlediska migračních pohybů uvažovat jako o populaci málo stabilní. Region dosahuje dlouhodobě relativně vysoké a nadprůměrné migrační obraty.

Konečnou bilanční položkou při sledování demografického pohybu je celkový přírůstek obyvatelstva (nebo též celkový populační přírůstek), jenž je součtem přirozeného přírůstu a migračního přírůstu (salda).

V SO ORP Broumov byl v období 2001–2013 přirozený přírůstek i migrační saldo záporné. Obecně lze říci, že počet obyvatel se trvale snižuje a to především z titulu převládající emigrace nad imigrací.

Obrázek 18: Bilance přírůstků (úbytků) obyvatelstva ve SO ORP Broumov v letech 2001–2013

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze, časové řady 2001-2013, vlastní zpracování a výpočet

4.4 Projekce vývoje počtu a struktury obyvatelstva v SO ORP Broumov

Poslední kapitola popisuje možný budoucí vývoj struktury obyvatelstva v SO ORP Broumov do roku 2017. Cílem predikce je nastínit pravděpodobné směřování budoucího vývoje počtu a struktury obyvatelstva. Populační vývoj SO ORP Broumov, ale i České republiky, prochází v posledních letech několika významnými změnami, které se budou dále promítat do budoucího vývoje. Projekce nezohledňuje některé faktory jako je působení migrace anebo náhlé působení vnějších vlivů, proto je třeba předpokládané výsledky brát spíše jako orientační.

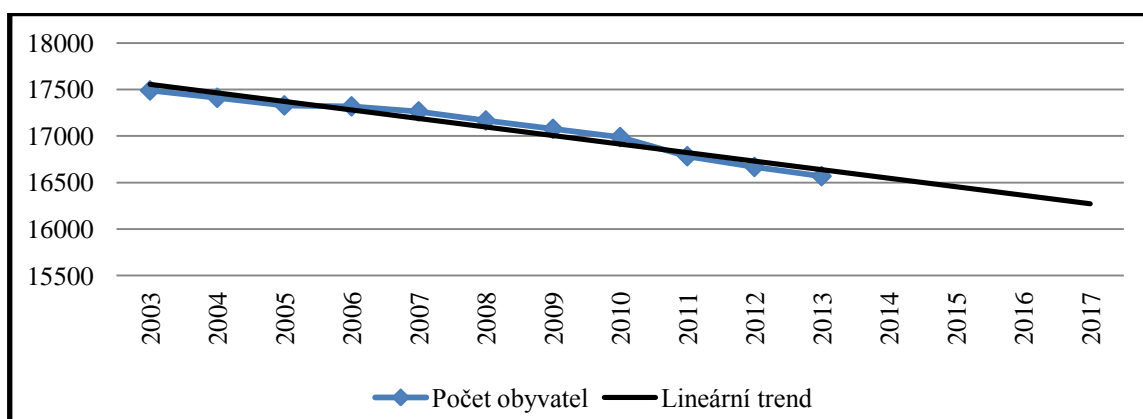
Projekce byla zaměřena zejména na tyto ukazatele: počet obyvatel, počet zemřelých, počet živě narozených, počet přistěhovalých a vystěhovalých. Cílem projekce bylo potvrdit i trendy vývoje vyplývající z časových řad. Časové řady jednotlivých ukazatelů jsou vyrovnány lineární trendovou přímkou, která naznačuje předpokládaný budoucí vývoj.

Časová řada vývoje počtu obyvatel SO ORP Broumov byla vyrovnána lineární trendovou přímkou $T = 17645 - 91,48t$, což je patrné z obrázku č. 19. Z grafu je patrný klesající trend, kde v roce 2017 počet obyvatel podle výpočtu klesne na 16 273 obyvatel.

Tabulka 15: Předpokládaný vývoj počtu obyvatel SO ORP Broumov

Rok	2014	2015	2016	2017
Předpověď	16547	16456	16364	16273

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze / Stav obyvatel, vlastní výpočet

Obrázek 19: Předpověď vývoje počtu obyvatel SO ORP Broumov

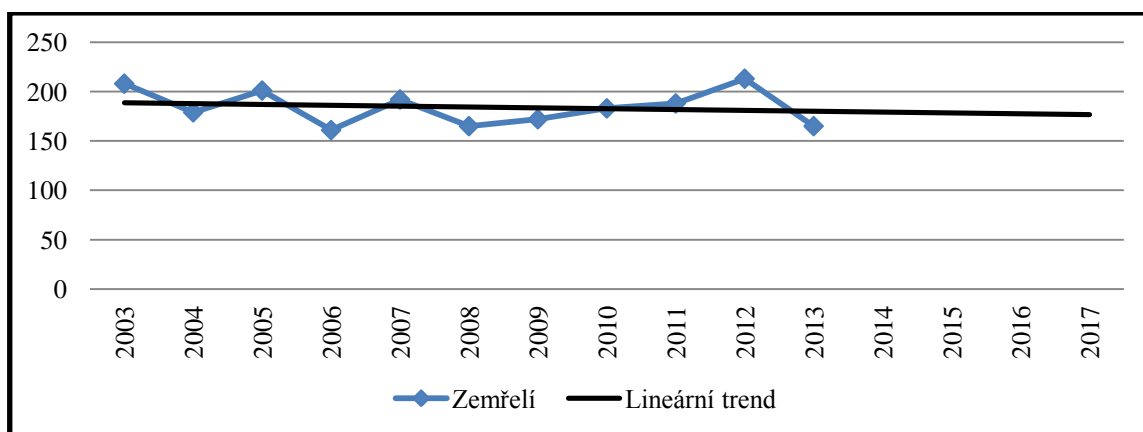
Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze / Stav obyvatel, vlastní návrh

Dále byla projekce zaměřena na počet zemřelých, který ilustruje obrázek č. 20. Při výpočtu predikce počtu zemřelých byla využita lineární trendová funkce ve tvaru $T=189,4 - 0,8545t$. Trend úmrtnosti mírně klesá, to znamená, že dochází ke snižování úmrtí, což je důsledkem zvyšování životní úrovně.

Tabulka 16: Předpokládaný vývoj počtu zemřelých v SO ORP Broumov

Rok	2014	2015	2016	2017
Předpověď	179	178	177	177

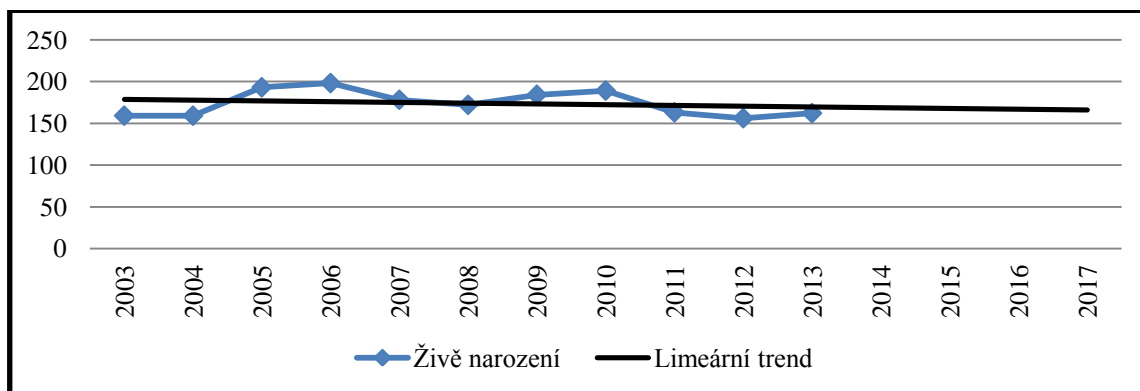
Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze / Pohyb obyvatel, vlastní výpočet

Obrázek 20: Předpověď vývoje počtu zemřelých v SO ORP Broumov

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze / Pohyb obyvatel, vlastní návrh

Vývoj počtu živě narozených je zobrazen v obrázku č. 21. Rovnice po vyrovnání časové řady počtu živě narozených má tvar $T = 179,31 - 0,9t$. Z tabulky č. 17 je patrné, že vývoj počtu živě narozených v dalších letech dále mírně klesá.

Obrázek 21: Předpověď vývoje počtu živě narozených v SO ORP Broumov

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze / Pohyb obyvatel, vlastní návrh

Tabulka 17: Předpokládaný vývoj počtu živě narozených v SO ORP Broumov

Rok	2014	2015	2016	2017
Předpověď	169	168	167	166

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze / Pohyb obyvatel, vlastní výpočet

Jako poslední ukazatele byly do projekce zahrnuty počty přistěhovalých a vystěhovalých. Počet přistěhovalých je vyrovnán přímkou ve tvaru $T = 220,58 - 1,9455t$, která má spíše klesající charakter, oproti trendové přímce počtu vystěhovalých, která má tvar $T = 263,58 + 3,46t$. Z trendu je patrný stoupající počet vystěhovalých. Z tabulek č. 18 a č. 19 lze pozorovat vyšší počet vystěhovalých než přistěhovalých, výsledek rozdílu těchto dvou hodnot je migrační saldo, které i v dalších letech vykazuje záporné hodnoty.

Tabulka 18: Předpokládaný vývoj počtu přistěhovalých v SO ORP Broumov

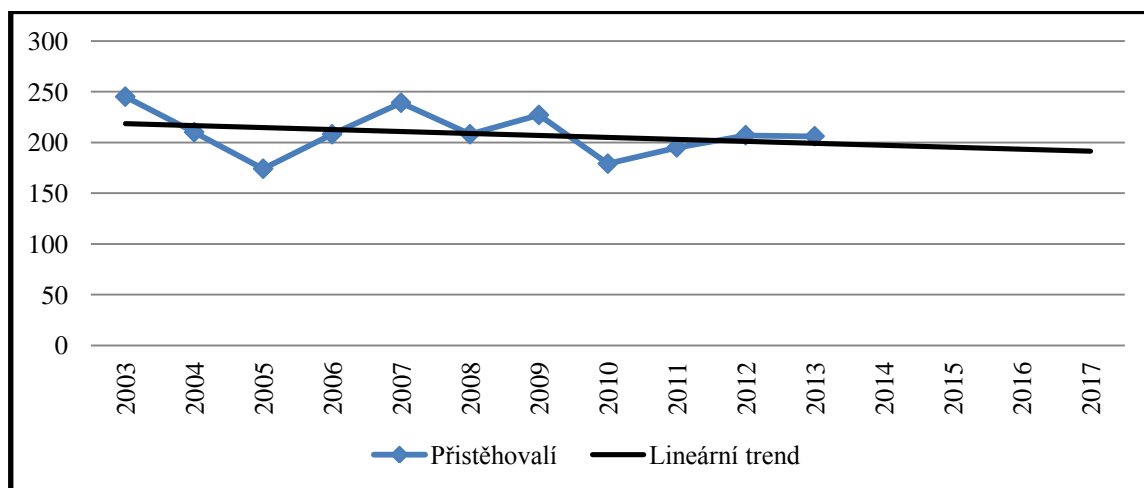
Rok	2014	2015	2016	2017
Předpověď	197	195	193	191

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze / Pohyb obyvatel, vlastní výpočet

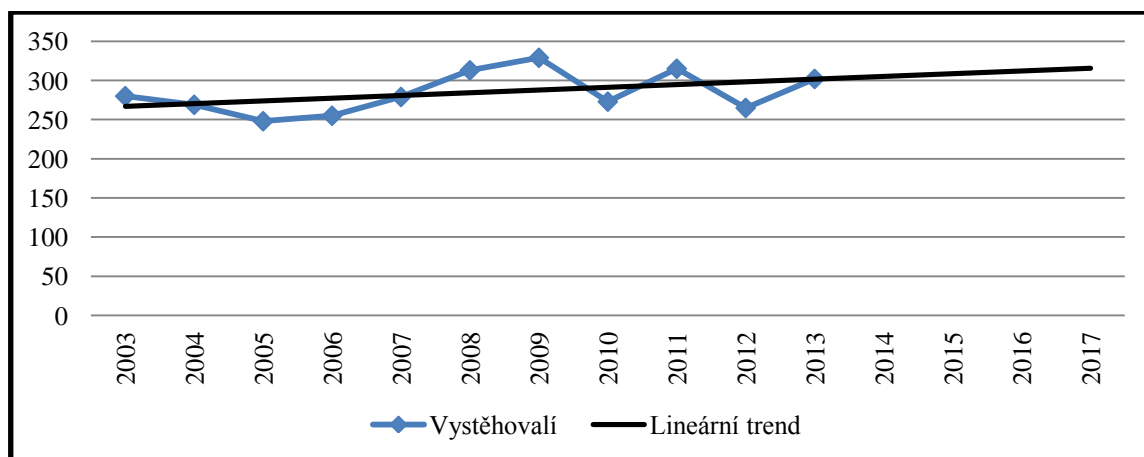
Tabulka 19: Předpokládaný vývoj počtu vystěhovalých v SO ORP Broumov

Rok	2014	2015	2016	2017
Předpověď	305	309	312	315

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze / Pohyb obyvatel, vlastní výpočet

Obrázek 22: Předpověď vývoje počtu přistěhovalých v SO ORP Broumov

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze / Pohyb obyvatel, vlastní návrh

Obrázek 23: Předpověď vývoje počtu vystěhovalých v SO ORP Broumov

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze / Pohyb obyvatel, vlastní návrh

V dubnu 2015, těsně před uzávěrkou bakalářské práce, bylo provedeno porovnání projekce roku 2014 s docílenou skutečností k 31. 12. 2014. Předpověď se prakticky u většiny ukazatelů potvrdila, až na krátkodobý opačný výkyv u kategorie přistěhovalých.

Počet obyvatel se v roce 2014 snížil o dalších 112 osob na 16 456 obyvatel. Klesající trend trvá, i když s větší dynamikou, než předpokládala projekce (16 547 osob).

V loňském roce se narodilo opět méně dětí. Počet živě narozených klesl oproti roku 2013 o 30 dětí, klesající trend i nadále trvá. Sestupný vývoj byl v roce 2014 opět razantnější než předpovídala projekce.

V kategorii zemřelých projekce předpokládala pozvolný pokles úmrtnosti. V roce 2014 sice zemřelo oproti roku 2013 o 2 osoby více, tento vývoj lze považovat jen za menší výkyv z projektovaného sestupného trendu. Přirozený přírůstek (úbytek) vykazoval zápornou hodnotu a kopíroval vývoj posledních několika let.

Také u kategorie vystěhovalých došlo v souladu s predikcí k mírnému nárůstu emigrantů téměř na úrovni projekce 2014 (305 osob).

Jediná kategorie přistěhovalých se částečně vymyká očekávanému vývoji. Oproti projektovanému poklesu došlo v roce 2014 k nárůstu imigrantů o 20 osob v porovnání s rokem 2013. Přesto migrační saldo mělo opět zápornou hodnotu (-77 osob).

Pohyb obyvatelstva v roce 2014 se tedy vyznačoval dalším snížením počtu obyvatel v SO ORP Broumov a to jak přirozenou cestou, tak i migrační mobilitou.

Tabulka 20: Porovnání projekce se skutečností za rok 2014

Ukazatel/Rok	Skutečnost			Projekce
	2013	2014	Rozdíl 2014-2013	2014
	abs.	abs.	abs.	abs.
Stav obyvatel k 31.12.	16 568	16 456	-112	16 547
živě narození	162	132	-30	169
Zemřelí	165	167	2	179
Přistěhovalí	206	226	20	197
Vystěhovalí	302	303	1	305

Zdroj: ČSÚ – Veřejná databáze, časová řada 1991–2014

5 Diskuze

5.1 Shrnutí výsledků

Stručný přehled o demografické situaci ve SO ORP Broumov podává níže uvedená rekapitulace zjištěných poznatků.

Počet obyvatel v tomto regionu má dlouhodobě klesající tendenci. Ke konci roku 2013 zde žilo celkem 16 568 obyvatel (z toho 8 220 mužů a 8 348 žen), o 6 % méně než v roce 2001. Obě skupiny populace setrvale ubývají, ve větší míře ženy než muži. Maximálního počtu obyvatel dosahovalo Broumovsko v období těsně před začátkem 1. světové války, kdy zde bydlelo více než 37 tis. osob. Největší úbytek, který byl způsoben odsunem osob německé národnosti, nastal po druhé světové válce. Po roce 1950 venkovské obce významně ztrácely, rostla především města. V roce 2013 bydlelo ve městech přes 72 % obyvatele.

Věková struktura doznala významných změn. Ve sledovaném období se výrazně snížila předproduktivní skupina populace (0–14 let) a naopak rostla postproduktivní kategorie (nad 65 let). V současné době již seniorská složka populace převyšuje složku dětskou. Produktivní skupina osob ve věku 15–64 let tvoří stále největší část populace (67,0 %), ale i ona se postupně relativně snižuje. Tento trend je pravděpodobně výsledkem několika faktorů od stále nižšího počtu narozených dětí, demografického stárnutí populace až po nepříznivou strukturu migrační mobility.

Index stáří jako ukazatel demografického stárnutí populace se rok od roku zvyšuje, v roce 2013 již dosáhl úrovně téměř 118 % (z toho cca 94 % u mužů a cca 145 % u žen), což Broumovsko zařazuje mezi regresivní (stárnoucí) typ populace. Koeficient ekonomického zatížení se v roce 2013 již blížil 50 %, tj. k hranici, kdy na jednu neproduktivní osobu připadají 2 osoby v produktivním věku.

Prodlužování života u mužů roste relativně rychleji než u žen. Průměrný věk obyvatel Broumova v roce 2013 byl 41,5 let, z toho u mužů 40,0 % a u žen 43,0 %, a je srovnatelný s průměrným věkem obyvatel v České republice.

Správní obvod se oproti okresu Náchod a dalším srovnávaným územním celkům odlišuje především vyšší mírou svobodných a rozvedených obyvatel a nižším podílem občanů v manželském svazku. Podíl osob ovdovělých zůstává na celostátním průměru. Struktura populace podle rodinného stavu je čím dál více ovlivňována zvýšenou rozvodovostí, změnou životního stylu (např. preference tzv. single života), oddalováním vstupu do manželství, zvyšováním podílu nesezdaných partnerských svazků.

Vzdělanostní struktura obyvatelstva SO ORP Broumov se postupně zlepšuje. Přesto region patří v rámci kraje k podprůměrně vzdělaným. Oproti úrovni vzdělání obyvatel ČR, kraje a okresu je zde poměrně vysoký podíl osob se základním vzděláním, bez vzdělání a s vyučením v oboru bez maturity a naopak nízký podíl vysokoškoláků a středoškoláků s maturitou. Důvodem neuspokojivého vzdělanostního profilu území je častý odchod osob s vyšším vzděláním do oblastí s atraktivnějšími možnostmi pracovního uplatnění a imigrace méně kvalifikované pracovní síly.

Z hlediska národnostního složení je z údajů SLDB 2011 zřejmé, že na Broumovsku žijí převážně obyvatelé s českou národností. Z dalších národnostních skupin je v roce 2011 významněji zastoupena národnost slovenská (cca 2 %), což je vyšší úroveň než ve srovnávaných územních jednotkách a národnost německá, kdy koncentrace je oproti celostátnímu průměru více než dvojnásobná. K romskému etniku se hlásilo jen 0,1 % občanů, což za současných poznatků považujeme za údaj zcela neodpovídající reálnému stavu. Podle sociologického průzkumu společnosti GAC z roku 2009 žilo v Broumově 730 až 800 obyvatel romského původu.

Na Broumovsku se mezi věřící zařadilo 13,8 % obyvatel, méně než v okrese Náchod (20,5 %), a Královéhradeckém kraji (16,5 %) i v České republice (20,8 %). Oproti roku 2001 došlo k výraznému snížení, neboť při posledním sčítání lidu se téměř 50 % obyvatel Broumova k otázce týkající se náboženské víry nevyjádřila. Z pohledu věřícího obyvatelstva se v roce 2011 nejvíce lidí přihlásilo k církvi římskokatolické.

Podíl ekonomicky aktivních obyvatel (EAO) se mezi cenzy 2001 a 2011 snížil o 5,5 % (absolutně o 1 580 osob) při mírném zvýšení podílu ekonomicky neaktivních obyvatel (ENO). V současné době tvoří ekonomicky aktivní obyvatelstvo přes 46 % obyvatel,

což je pod průměrem okresu Náchod, KHK i ČR. Také ve struktuře EAO došlo ke změnám, klesá podíl kategorie zaměstnaných a roste kategorie nezaměstnaných. Příčinou jsou omezené možnosti profesního uplatnění a nedostatečné vytváření nových pracovních míst.

O obyvatelstvu Broumovska z hlediska migračních pohybů lze hovořit jako o obyvatelstvu málo stabilním s dlouhodobě vysokým migračním obratem. Evidujeme negativní trend postupného vysídlování vesnických obcí a snižování počtu obyvatel ve městech a to především z titulu převažující emigrace osob nad imigrací.

V broumovském regionu byl v období 2001–2013 přirozený přírůstek i migrační saldo záporné. Přirozenou cestou ubylo 97 občanů a migračním pohybem pak 945 občanů. Odhadujeme, že tento trend by měl i v budoucnu pokračovat a prohlubovat tím tak stárnutí obyvatel města, kdy by se měl počet obyvatel starších 65 let výrazně zvýšit a naopak počet obyvatel do věku 35 let výrazně snížit.

Obecně lze konstatovat, že populační vývoj regionu můžeme krátce charakterizovat těmito nejdůležitějšími trendy:

- celkový počet obyvatel ubývá, přirozený přírůstek je dlouhodobě negativní,
- klesá porodnost, zmenšuje se absolutní počet a podíl dětí do 14 let,
- roste podíl obyvatel vyšších věkových skupin a pozvolna se začínají přesunovat do věku důchodového,
- postupně klesá úmrtnost, prodlužuje se střední délka života a průměrný věk,
- roste index stárání,
- index ekonomické závislosti se pohybuje kolem 50 % a v budoucnu bude dále růst,
- trvá mírný nepoměr pohlaví ve prospěch žen.

5.2 Využití výsledků v praxi

Demografická analýza má široké využití jak ve státní správě, tak i na úrovni municipalit. Výstupy z analytické části bakalářské práce mohou být uplatněny v rámci plánovacích a rozhodovacích aktivit obecních představitelů, zejména reprezentantů správního

města Broumova, a vedoucích činitelů lokálních sdružení obcí. Některé příklady jsou uvedeny v další části.

Při návštěvě MěÚ v Broumově jsem se seznámila s některými důležitými rozvojovými dokumenty. Komplexní pohled na střednědobý vývoj města představuje „*Strategický rozvojový plán města Broumova do roku 2029*“ (www.broumov.net). Tento dokument byl zpracováván v rámci projektu: Zvýšení kvality řízení Městského úřadu Broumov a byl spolufinancován z Evropského sociálního fondu. Úvodní část, nazvaná Profil města, je souhrnný analytický materiál, který charakterizuje demografickou a socioekonomickou situaci oblasti a vytváří výchozí poznatkovou základnu, z níž strategie dalšího rozvoje vychází. V oddíle Obyvatelstvo byla pozornost zaměřena na populační vývoj od roku 1971 do roku 2010, dále na pohlavní a věkovou strukturu, na vzdělanostní strukturu obyvatel, národnostní složení, rodinný stav a migraci, vše za období 2001–2010. Analýza pro účely strategického plánu došla za uvedené období k podobným trendům a závěrům jako zjištění bakalářské práce.

K dalším oblastem, částečně využívajícím demografickou analýzu, patří komunitní plánování. Aktuální východiska a cíle jsou zakotveny v „*Strategickém plánu rozvoje sociálních služeb Broumovska*“ z roku 2010 (www.broumov.net). V současné době se připravuje aktualizace strategického plánu a při její realizaci je možno přihlídnout i k aktuálním poznatkům populačního vývoje.

Dobrovolný svazek obcí (DSO) „Broumovsko“ inicioval vznik materiálu „*Integrovaný plán rozvoje Broumovska 2007–2013*“, který v analýze výchozího stavu lokality vycházel i z vývojových parametrů vybraných demografických ukazatelů (počet a struktura obyvatel, migrace, národnost, vzdělání, ekonomická aktivita, bezpečnost) – (www.dso.broumovsko.cz). Dále DSO připravuje společně s Místní akční skupinou (MAS) Broumovsko+ a Agenturou pro rozvoj Broumovska, o.s. nový rozvojový dokument „*Broumovsko – VIZE 2029*“, jež se ve vstupní charakteristice současného života v oblasti bude též opírat o sociodemografickou a ekonomickou analýzu (www.mas.broumovsko.cz).

6 Závěr

V souladu s cílem bakalářské práce bylo provedeno zhodnocení vývoje, stavu a struktury obyvatelstva ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Broumov v období let 2001–2011, resp. 2013. Demografická analýza byla zaměřena především na místní populaci z pohledu pohlavní a věkové struktury, vzdělání, rodinného stavu, národnosti, náboženské víry a ekonomické aktivity. Pro doplnění celkového obrazu demografické situace byla zhodnocena i porodnost, úmrtnost a migrace. Zjištěné výsledky podávají stručný (rozsahem omezený), ale především v základních pohledech přehledný obrázek o obyvatelích Broumovska. Znalost poznatků a závěrů bakalářské práce může být vhodným podkladem pro činnost místních zastupitelstev při plánování a rozhodování o dalším rozvoji obcí a pro zaměření jejich pozornosti správným směrem.

Komparace demografických dat potvrdila nepříznivé parametry struktury obyvatelstva i populačního vývoje správního obvodu v rámci České republiky. Prakticky ve všech prezentovaných ukazatelích vykazuje horší výsledky pod celostátním průměrem i úroveň okresu Náchod a Královéhradeckého kraje. Příčiny jsou dány jednak historicky (odsun německého obyvatelstva po 2. světové válce, příchod méně kvalifikovaných a vzdělaných osob v rámci dosídlování pohraničí, strukturální hospodářské a společenské změny, zrušení okresu Broumov v roce 1960, koncentrace občanů romského etnika apod.), jednak nevýhodnou polohou a dostupností příhraničního výběžku, omezeními rozvojových aktivit v rámci CHKO Broumovsko atd.

Vedlejším produktem analýzy byla identifikace a popis krátkodobých populačních trendů. Především se jednalo o pokračující úbytek obyvatel jak přirozenou cestou, tak hlavně záporným migračním pohybem. Důvody trendu jsou v podstatě známy, od snižující se porodnosti, nízkého ohodnocení vzdělaných lidí, kteří odcházejí za „lepší“ mimo region, zhoršené bezpečnostní situace v okolí, způsobené kriminalitou zejména sociálně nepřízpůsobivou částí populace, až po nedostatek pracovních příležitostí a vysokou míru nezaměstnanosti. Dalším „neovlivnitelným“ trendem je proces demografického stárnutí a zvyšování podílu osob ve vyšších věkových skupinách. Proto jedním z hlavních úkolů místních samospráv je hledat cesty a opatření ke zmírnění tohoto nepříznivého

vývoje, že se to v jiných oblastech daří realizovat dokazuje sociologický výzkum spokojenosti občanů provedeného v městě Broumově v roce 2011 (www.broumov.net). Jedním z výstupů průzkumu bylo zjištění, že převážná většina obyvatel přes zmíněná negativa je s kvalitou života spokojena. Občané vyzdvihovali na druhou miskou vah čisté životní prostředí, nabídku přírodních krás, dostatečné možnosti kulturního a sportovního využití, vyhovující občanskou vybavenost a bydlení.

Jak již bylo uvedeno, na výzvy současného vývoje reaguje zpracovaná „Strategie rozvojového plánu města Broumova do roku 2029“. Strategie je zaměřena na nejpálčivější problémy lokality. Z demografického hlediska se mimo jiné jedná o zlepšení situace v migrační politice, ve vzdělanostní struktuře, v ekonomické aktivitě, v sociální a zdravotní péči a občanské vybavenosti. Pro budoucnost bude důležité, nakolik se podaří reprezentantům měst a obcí alespoň z větší části naplnit plánovaná předsevzetí a cíle. Pokud se podaří zvýšit atraktivnost regionu, aktivizace podnikatelského prostředí, vytváření nových pracovních míst a příležitostí i pro osoby s vyšším vzděláním, zmírnit vysokou nezaměstnanost a vyřešit problematiku nepřizpůsobivých občanů a místní bezpečnosti, dá se předpokládat, že v dalších letech by se mohly některé demografické trendy (migrace, vzdělanostní struktura, ekonomická aktivita) vyvíjet s pozitivnější trajektorií.

7 Seznam použité literatury

HINDLS, Richard a kol. *Statistika pro ekonomy*. 8. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007, 415 s. ISBN 978-80-86946-43-6.

KALIBOVÁ, Květa. *Úvod do demografie*. 2. vyd., Praha: Nakladatelství Karolinum, 2003, 52 s. ISBN 80-246-0222-9.

KALIBOVÁ, Květa, Zdeněk PAVLÍK a Alena VODÁKOVÁ. *Demografie (nejen) pro demografy*, 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009, 241 s. ISBN 978-80-7419-012-4.

KLUFOVÁ, Renata a Zuzana POLÁKOVÁ. *Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 308 s. ISBN 978-80-7357-546-5.

KOSCHIN, Felix. *Demografie poprvé*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2005, 122 s. ISBN 80-245-0859-1.

LANGHAMROVÁ, Jitka. *Demografie – učební text*. 1. vyd. Praha: VŠE – Tribun EU, 2007, 42 s. ISBN 978-80-7399-218-7.

LANGHAMROVÁ, Jitka a Eva KAČEROVÁ. *Demografie (materiály ke cvičením)*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2008, 96 s. ISBN 978-80-245-1389-8.

MINAŘÍK, Bohumil. *Statistika*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013, 266 s. ISBN 978-80-7375-721-2.

VESELÁ, Jana. *Úvod do demografie: Stav a struktura obyvatelstva – demografická statika, I. díl*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2001a, 94 s. ISBN 80-7194-339-8.

VESELÁ, Jana. *Úvod do demografie: Pohyb obyvatelstva – demografická dynamika, 2. díl*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2001b, 93 s. ISBN 80-7194-340-1

VYSTOUPIL, Jiří a Zdenka TARABOVÁ. *Základy demografie*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 150 s., ISBN 80-210-3617-6.

Internetové zdroje

Agentura pro rozvoj Broumovska: *Broumovsko – vize 2029*. [online]. c2010 [2015-03-15]. Dostupné z:

http://www.aprb.broumovsko.cz/images/stories/download/aprb/Broumovsko_vize2029_A4_normal.pdf

Continental Automotive Czech Republic, s.r.o.: *Profil společnosti* [online]. c2015 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: [http://www.continental-](http://www.continental-corporati-)

[on.com/www/hr_cz_cz/themes/ov1_locations_cz/ov1_adrspach_cz/cwl_information_about_location_cz.html](http://www.continental-corporati-on.com/www/hr_cz_cz/themes/ov1_locations_cz/ov1_adrspach_cz/cwl_information_about_location_cz.html)

Český statistický úřad – *Veřejná databáze / Stav obyvatel ve vybraném území – časová řada 1991–2014 (DEM1030CU)* [online]. c2015 [2015-05-02]. Dostupné z:

http://vdb.czso.cz/vdbvo/maklist.jsp?q_rezim=1&kapitola_id=19&vo=null&q_text=&maklist_velikost=10000

Český statistický úřad – *Veřejná databáze/ Pohyb obyvatel ve vybraném území – časová řada 1991 – 2014 (DEM1010CU)* [online], c2015 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z:

http://vdb.czso.cz/vdbvo/maklist.jsp?q_rezim=1&kapitola_id=19&vo=null&q_text=&maklist_velikost=10000

Český statistický úřad Hradec Králové: *Obyvatelstvo – časové řady vybraných ukazatelů 2000 – 2013 za SO ORP, okres a kraj* [online]. akt. 2015-04-09 [cit. 2015/04/10].

Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xh/casove_rady_regionalni

Český statistický úřad. *SLDB 2001 – Údaje za Českou republiku o obyvatelstvu podle pohlaví, věku, rodinného stavu, národnosti, ekonomické aktivity, náboženského vyznání,*

vzdělání. [online]. 2005 [cit. 2015-04-25]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/tabx/cz0000>

Český statistický úřad. *SLDB 2001 – Údaje za Královéhradecký kraj o obyvatelstvu podle pohlaví, věku, rodinného stavu, národnosti, ekonomické aktivity, náboženského vyznání, vzdělání.* [online]. 2005 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/tabx/cz0520>

Český statistický úřad. *SLDB 2001 – Údaje za okres Náchod o obyvatelstvu podle pohlaví, věku, rodinného stavu, národnosti, ekonomické aktivity, náboženského vyznání, vzdělání.* [online]. 2005 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/tabx/cz0523>

Český statistický úřad. *SLDB 2001 – Údaje za SO ORP Broumov o obyvatelstvu podle pohlaví, věku, rodinného stavu, národnosti, ekonomické aktivity, náboženského vyznání, vzdělání.* [online]. 2005 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/tabx/cz0523>

Český statistický úřad. *SLDB 2011 – Údaje za Českou republiku o obyvatelstvu podle pohlaví, věku, rodinného stavu, národnosti, ekonomické aktivity, náboženského vyznání, vzdělání.* [online]. 2005 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/sldb>

Český statistický úřad. *SLDB 2011 – Údaje za Královéhradecký kraj o obyvatelstvu podle pohlaví, věku, rodinného stavu, národnosti, ekonomické aktivity, náboženského vyznání, vzdělání.* [online]. 2005 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/csu/sldb>

Český statistický úřad. *SLDB 2011 – Údaje za okres Náchod o obyvatelstvu podle pohlaví, věku, rodinného stavu, národnosti, ekonomické aktivity, náboženského vyznání, vzdělání.* [online]. 2005 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/sldb>

Český statistický úřad. *SLDB 2011 – Údaje za SO ORP Broumov o obyvatelstvu podle pohlaví, věku, rodinného stavu, národnosti, ekonomické aktivity, náboženského vyznání, vzdělání.* [online]. 2005 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/sldb>

Český statistický úřad: *Databáze demografických údajů za obce (tabulka č. 3)* [online]. [cit. 2015-01-31]. Dostupné z: http://csugeo.i-server.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/320199-14-r_2014

Český statistický úřad: *Databáze demografických údajů za obce 1971 – 2014, Obyvatelstvo* [online]. c2015 [cit. 2015-01-31]. Dostupné z: https://www.czso.cz/staticke/cz/obce_d/index.htm

Český statistický úřad: *Demografická ročenka ČR, kraje, okresu a SO ORP 2004 – 2013, Obyvatelstvo – průměrný věk a index stáří (tabulky č. 5 a 6)* [online]. [cit. 2015-02-03]. Dostupné z: http://csugeo.i-server.cz/xh/redakce.nsf/i/regionalni_udaje_v_publicacich_csu?OpenDocument&ExpandSection=11#_Section11

Český statistický úřad: *Demografická ročenka SO ORP Broumov 2001 – 2010 a 2011 – 2013 (tabulka č. 4 a 14)* [online]. [cit. 2015-02-01]. Dostupné z: http://csugeo.i-server.cz/csu/2011edicniplan.nsf/kapitola/4030-11-r_2011-07000 a http://csugeo.i-server.cz/csu/2014edicniplan.nsf/kapitola/130054-14-r_2014-07000

Český statistický úřad: *Demografická ročenka SO ORP Broumov 2001 – 2010 a 2011 - 2013, Obyvatelstvo – věková struktura* [online]. [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: http://csugeo.i-server.cz/csu/2011edicniplan.nsf/kapitola/4030-11-r_2011-07000 a http://csugeo.i-server.cz/csu/2014edicniplan.nsf/kapitola/130054-14-r_2014-070007

Český statistický úřad: *Historický vývoj počtu obyvatel v SO ORP Broumov v letech 1869 – 2005 a 2011* [online]. [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://csugeo.i-server.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4128-04> a <http://csugeo.i-server.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/12000-13>

Český statistický úřad: *Obyvatelstvo – vybrané demografické údaje v ČR 1989 – 2013* [online]. [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: [http://csugeo.i-server.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/D9003FD945/\\$File/3201814_0101.pdf](http://csugeo.i-server.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/D9003FD945/$File/3201814_0101.pdf)

Český statistický úřad: *SLDB 2011 – Zaměstnaní podle postavení v zaměstnání* [online]. c2011 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podletematu&tu=30629&th=&v=&vo=null&vseuzemi=null&void=>

Český statistický úřad: *Územně analytické podklady za obce a SO ORP za rok 2013* [online]. [cit. 2015-01-31]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/csu_a_uzemne_analyticke_podklady

Český statistický úřad: *Naděje na dožití za Českou republiku* [online]. [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: http://csugeo.i-server.cz/csu/2014edicniplan.nsf/kapitola/320198-14-r_2014-0400

Český statistický úřad: *Naděje na dožití za Královéhradecký kraj* [online]. [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: [http://csugeo.i-server.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/0A0034AB51/\\$File/1300681408.pdf](http://csugeo.i-server.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/0A0034AB51/$File/1300681408.pdf)

Český statistický úřad: *Naděje na dožití za SO ORP Broumov a okres Náchod* [online]. [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: http://csugeo.i-server.cz/csu/redakce.nsf/i/umrtnostni_tabulky

Český statistický úřad: *Veřejná databáze – ekonomické subjekty podle odvětví* [online]. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=ORG9032UC&vo=tabulka&stranka=1&kapitola_id=441

Český statistický úřad: *Veřejná databáze – Městská a obecní statistika: Velikostní struktura obcí SO ORP Broumov 2013* [online]. [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/mos/okres.jsp?k=CZ0523>

Český statistický úřad: *Veřejná databáze – Zemřelí ve vybraném území (DEMCU006)* [online], [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=DEMCU006&vo=null&kapitola_id=374

- Český statistický úřad: *Veřejná databáze, 1 – Souborné informace* [online]. [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/maklist.jsp?kapitola_id=6&vo=null
- Dobrovolný svazek obcí Broumovsko: *Integrovaný plán rozvoje Broumovska 2007 – 2013* [online]. c2007 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://dso.broumovsko.cz/program-rozvoje/program-rozvoje-broumovska.html>
- GAC, s.r.o. Praha: *Dlouhodobý monitoring situace romských lokalit - české lokality*. Praha 2009 [online]. c2009 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Broumov.pdf>
- HÜBELOVÁ, Dana. *Demografie a rozvoj* [online]. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013 [cit. 2015-01-22]. Dostupné z www.is.mendelu.cz/eknihovna/opory/index.pl?opora=5188
- Chráněná krajinná oblast (CHKO)Broumovsko: *Charakteristika oblasti*. [online]. c2015 [cit. 2015/01/14]. Dostupné z: <http://broumovsko.ochranaprirody.cz/charakteristika-oblasti/>
- Město Broumov: *Strategický plán rozvoje sociálních služeb*. [online]. poslední revize 21. 3. 2011 [cit.2015/03/15]. Dostupné z: http://www.broumov-mesto.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=1276&id_ktg=1018&p1=1038
- Město Broumov: *Strategický rozvojový plán do roku 2029* [online]. poslední revize 17. 3. 2014, [cit.2015-03-15]. Dostupné z: http://www.broumov.net/vismo/dokumenty2.asp?id_org=1276&id=3336&p1=1038
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: *Integrovaná strategie rozvoje území MAS Broumovsko+* [online]. Praha 2014 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/a1f75b44-227b-418b-ade9-5f88d0496df3/Strategie-na-MMR-srpen-2014.pdf?ext=.pdf>

- Místní akční skupina Broumovsko+: *Broumovsko – vize 2029* [online]. c2010 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: http://www.mas.broumovsko.cz/phocadownload/Rozvojove_dokumenty/Broumovsko_vize2029_A4_normal.pdf
- Podnikatelský klub Broumovska: *Broumovsko a jeho charakteristika* (online). c2012 [cit. 2015-01-12]. Dostupné z: <http://pkb.broumovsko.cz/broumovsko-a-jeho-charakteristika/charakteristika-regionu>
- Regionální informační servis: *Vybrané údaje ve SO ORP Broumov* [online]. c2013 [cit. 2015-11-21]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/kralovehradecky-kraj/obce-s-rozsir-pusobnosti/>
- Veba Broumov, a.s.: *Profil akciové společnosti* [online]. 2010 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: <http://www.veba.cz/cs/o-nas>

8 Seznam obrázků

Obrázek 1: Velikostní struktura obcí v SO ORP Broumov k 31. 12. 2013	34
Obrázek 2: Mapa SO ORP Broumov v rámci Královéhradeckého kraje	35
Obrázek 3: Porovnání počtu obyvatel v SO ORP Broumov a ve městě Broumov.....	37
Obrázek 4: Průměrný věk za SO ORP Broumov k 31. 12. 2013.....	39
Obrázek 5: Struktura obyvatel SO ORP Broumov podle věkových skupin v období 2001–2013 (%)	41
Obrázek 6: Koeficienty zatížení produktivní populace v SO ORP Broumov v letech 2001–2013	43
Obrázek 7: Obyvatelstvo podle rodinného stavu v porovnání za vybrané územní celky v roce 2011.....	44
Obrázek 8: Obyvatelstvo podle rodinného stavu za SO ORP Broumov (%)	44
Obrázek 9: Obyvatelstvo SO ORP Broumov podle nejvyššího ukončeného vzdělání (%)	46
Obrázek 10: Obyvatelstvo podle nevyššího ukončeného vzdělání (%) rok 2011	47
Obrázek 11: Hrubá míra porodnosti (‰) za SO ORP Broumov v letech 2001–2013....	53
Obrázek 12: Hrubá míra úmrtnosti (‰) za SO ORP Broumov v letech 2001–2013	54
Obrázek 13: Hrubá míra přirozeného přírůstku (‰) za SO ORP Broumov v letech 2001–2013	57
Obrázek 14: Vývoj počtu živě narozených a zemřelých v letech 2001–2013.....	57
Obrázek 15: Hrubá míra migračního salda (‰)	58
Obrázek 16: Hrubá míra migrace (‰) za vybrané vyšší územní celky v letech 2001–2013	59

Obrázek 17: Hrubá míra migračního salda (‰) za vybrané vyšší územní celky v letech 2001–2013	59
Obrázek 18: Bilance přírůstků (úbytků) obyvatelstva ve SO ORP Broumov v letech 2001–2013	60
Obrázek 19: Předpověď vývoje počtu obyvatel SO ORP Broumov.....	62
Obrázek 20: Předpověď vývoje počtu zemřelých v SO ORP Broumov.....	62
Obrázek 21: Předpověď vývoje počtu živě narozených v SO ORP Broumov	63
Obrázek 22: Předpověď vývoje počtu přistěhovalých v SO ORP Broumov.....	64
Obrázek 23: Předpověď vývoje počtu vystěhovalých v SO ORP Broumov	64

9 Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet ekonomických subjektů k 31. 12. 2013	32
Tabulka 2: Velikostní struktura obcí SO ORP Broumov k 31. 12. 2013	33
Tabulka 3: Počet obyvatel, rozloha a hustota zalidnění v obcích SO ORP Broumov k 31. 12. 2013	35
Tabulka 4: Analýza počtu obyvatel za SP ORP Broumov v letech 2001–2013.....	39
Tabulka 5: Analýza počtu obyvatel a průměrný věk za SO ORP Broumov, okres Náchod, kraj Královéhradecký a Českou republiku k 31. 12. 2013	40
Tabulka 6: Koeficienty zatížení produktivní populace a index stáří za rok 2013	42
Tabulka 7: Obyvatelstvo podle národnosti v porovnání za vybrané územní celky	48
Tabulka 8: Obyvatelstvo podle náboženské víry (%) v porovnání s vybranými územními jednotkami	49
Tabulka 9: Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity v porovnání za vybrané územní celky.....	50
Tabulka 10: Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity – porovnání za vybrané územní celky.....	51
Tabulka 11: Zaměstnaní podle postavení v zaměstnání	52
Tabulka 12: Úmrtnost dle věkových skupin v SO ORP Broumov a okrese Náchod v letech 2001 a 2013	55
Tabulka 13: Naděje na dožití v porovnání s vybranými územními celky v letech 2004–2008 a v letech 2009–2013	56
Tabulka 14: Migrační pohyb obyvatelstva za SO ORP Broumov v letech 2001, 2003, 2005, 2010, 2011, 2012, 2013	60

Tabulka 15: Předpokládaný vývoj počtu obyvatel SO ORP Broumov	61
Tabulka 16: Předpokládaný vývoj počtu zemřelých v SO ORP Broumov.....	62
Tabulka 17: Předpokládaný vývoj počtu živě narozených v SO ORP Broumov	63
Tabulka 18: Předpokládaný vývoj počtu přistěhovalých v SO ORP Broumov.....	63
Tabulka 19: Předpokládaný vývoj počtu vystěhovalých v SO ORP Broumov	64
Tabulka 20: Porovnání projekce se skutečností za rok 2014.....	65

10 Seznam příloh

Příloha 1: Struktura ekonomických subjektů podle odvětví (CZ-NACE) za SO ORP Broumov v roce 2013	85
Příloha 2: Vývoj obyvatel v SO ORP Broumov v letech 1869–2011	85
Příloha 3: Vývoj počtu obyvatel v obcích SO ORP Broumov na základě řetězových indexů.....	85
Příloha 4: Vývoj počtu obyvatel v obcích SO ORP Broumov na základě bazických indexů v letech 1869–2011	86
Příloha 5: Historický vývoj počtu obyvatel v SO ORP Broumov v letech 1869–2011...	87
Příloha 6: Průměrný věk za SO ORP Broumov k 31. 12. 2013.....	87
Příloha 7: Struktura obyvatel SO ORP Broumov podle věkových skupin v období 2001–2013 (%)	88
Příloha 8: Struktura obyvatel SO ORP Broumov podle věkových skupin v období 2001–2013	88
Příloha 9: Koeficienty zatížení produktivní populace a index stáří ve SO ORP Broumov 2001–2013	89
Příloha 10: Obyvatelstvo podle rodinného stavu za SO ORP Broumov (%)	89
Příloha 11: Obyvatelstvo podle rodinného stavu v porovnání za vybrané územní celky (%)	90
Příloha 12: Obyvatelstvo SO ORP Broumov podle nejvyššího ukončeného vzdělání...	90
Příloha 13: Obyvatelstvo podle nejvyššího dokončeného vzdělání.....	90
Příloha 14: Obyvatelstvo podle věřících hlásících se k církvi nebo k náboženské společnosti (%) v porovnání s vybranými územními jednotkami	91

Příloha 15: Zaměstnaní podle ekonomické činnosti – podle SLDB 2011 v porovnání s vybranými územními celky	91
Příloha 16: Hrubá míra porodnosti (‰) za vybrané územní celky v letech 2001–2013	92
Příloha 17: Počet živě narozených a hrubá míra porodnosti za SO ORP Broumov v letech 2001–2013	92
Příloha 18: Hrubá míra úmrtnosti (‰) v porovnání s vybranými územními celky v letech 2001–2013	93
Příloha 19: Kvocient kojenecké úmrtnosti za období 2001–2013 v porovnání za vybrané územní celky	93
Příloha 20: Počet zemřelých, živě narozených a zemřelých do 1 roku ve SO ORP Broumov v letech 2001–2013	94
Příloha 21: Přirozený přírůstek a hrubá míra přirozeného přírůstku za SO ORP Broumov v letech 2001–2013	94
Příloha 22: Bilance přírůstků (úbytků) obyvatelstva ve SO ORP Broumov – celkem za období 2001–2013	95
Příloha 23: Hrubá míra migrace a migračního salda v porovnání za vybrané územní celky v letech 2001–2013	95

Přílohy